

Waterspiegel

Opinieblad van de Vereniging van waterbedrijven in Nederland (Vewin)

**Onthulling standbeeld
Jacob van Lennep**

Structuurvisie Ondergrond
Johan van den Hout,
gedeputeerde Noord-Brabant

Kustpact
Joke Cuperus, directeur PWN

 Vewin

19de jaargang, nummer 4
oktober 2016

Colofon

Waterspiegel is een periodieke uitgave van Vewin, de Vereniging van waterbedrijven in Nederland. Waterspiegel brengt nieuws, achtergronden en opinies uit de wereld van (drink)water en aanverwante sectoren.

WWW.VEWIN.NL

UITGEVER

Philip Reedijk, Maas Communicatie
Maaskade 38, 3071 NB Rotterdam,
010 – 404 80 41,
www.maascommunicatie.nl

HOOFDREDACTEUR

Arjen Frentz, frentz@vewin.nl

REDACTIE

Renée Bergkamp, Arjen Frentz,
Amarins Komduur,
Patricia van der Linden,
Philip Reedijk

EINDREDACTIE

Philip Reedijk,
philip@maascommunicatie.nl

FOTOGRAFIE EN ILLUSTRATIES

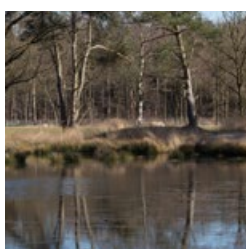
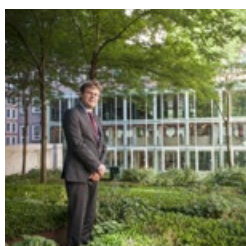
Van Beek Images, Maas
Communicatie/Tom Pilzecker,
Rob Kater, Dunea, Vitens, WMD,
Evides

ABONNEMENTEN

Waterspiegel wordt gratis toegezonden aan mensen die beroepsmatig betrokken zijn bij de watersector. Adreswijzigingen kunnen worden gericht aan Vewin, Postbus 90611, 2509 LP Den Haag. Verzoeken om een abonnement zijn ter beoordeling van de hoofdredactie: redactiewaterspiegel@vewin.nl.

Artikelen uit deze uitgave mogen worden overgenomen na toestemming van de uitgever. De gebruikte foto's zijn bedoeld als illustratie en hoeven niet de beschreven situatie letterlijk weer te geven. De redactie heeft zijn uiterste best gedaan om alle copyright-houders van gebruikt beeldmateriaal op te sporen. Indien u meent dat u rechthebbende bent, kunt u zich bij ons melden.

Waterspiegel wordt verzonden in een seal van biofolie. Deze mat-transparante folie is binnen 90 dagen volledig composteerbaar en mag dus in de GFT-bak. Biofolie is gemaakt van de reststoffen van maisproducten en aardappelzetmeel.

Inhoud

Standbeeld voor grondlegger drinkwatervoorziening	4
Column Daan Korsse	5
Dossier STRONG: praktijkvoorbeelden uit Brabant en Gelderland	6
Meindert Smallenbroek over omgevingsmanagement	14
Reststoffenunie wordt AquaMinerals	17
Dieren en drinkwater: fotoreportage	18
Lobby-agenda: de standpunten van de drinkwatersector	22
Wetsvoorstel afschaffen precariobelasting	29
Bureau Brussel: klaar voor het nieuwe parlementaire jaar	30
'Drinkwaterbelang randvoorwaardelijk bij Kustpact'	32
Mestkorrels uit afvalwater Schiphol	35
Brabantse Wal: grensoverschrijdende samenwerking loont	36
KWR/RIVM-rapport: 'Overschrijding kwaliteitsparameters voor drinkwaterbronnen door mestgebruik'	38
Waterbeeld	41
Waterstelling	42
Een rivier schoonmaken: het kan!	44

6

Dossier STRONG: bescherming grondwater

Zowel bovengronds als ondergronds wordt het in Nederland steeds drukker. Belangen van de drinkwatervoorziening kunnen onder druk komen te staan door andere activiteiten. Hoe gaan drinkwaterbedrijven daarmee om? Twee praktijkvoorbeelden, uit Brabant en Gelderland.

22

Vewin Lobby-agenda

Traditiegetrouw presenteert Vewin rond Prinsjesdag haar jaarlijkse Lobby-agenda. De stuurgroepsecretarissen vertellen meer over hun drie meest actuele dossiers op het gebied van Bronnen & Kwaliteit; Bodem & Infrastructuur; Beveiliging & Crisismanagement; Doelmatigheid, Transparantie en Waterketen; Communicatie.

30

Kustpact

Het Kustpact heeft als doel de gezamenlijke waarden van de kust te erkennen, bestuurlijke intenties uit te spreken en afspraken te maken over wat nodig is voor het behoud en ontwikkeling van de kust. In het overleg over dit pact vertegenwoordigt Joke Cuperus (directeur PWN) de belangen van de drinkwatersector.

Standbeeld voor grondlegger Nederlandse drinkwatervoorziening

Maandagochtend 12 december 1853 werd er vanaf 8 uur duinwater geleverd bij de Haarlemmerpoort in Amsterdam. Om 10 uur waren er al meer dan 1.000 emmers verkocht, voor 1 cent per stuk. Als eerste stad in Nederland was Amsterdam aangesloten op een waterleiding. De NV Duinwater-Maatschappij pompte schoon en helder water vanuit de duinen bij Zandvoort naar de hoofdstad.

De grote man achter dit project was Jacob van Lennep. De meeste mensen kennen hem vooral als schrijver, uitgever en sponsor van literair talent, maar daarnaast was hij rijksadvocaat, rechtswetenschapper, politicus in de Tweede Kamer en invloedrijk vrijmetseelaar. Hij wist deze veelzijdigheid te koppelen aan grote daadkracht en – wat we tegenwoordig noemen – out of the box denken.

Om de rol van Van Lennep bij het verbeteren van de volksgezondheid van de Amsterdamse – en later Nederlandse – bevolking te onderstrepen, heeft beeldend kunstenaar Lia van Vught een beeld van hem gemaakt. Op 6 juli heeft de Amsterdamse wethouder Udo Kock dit beeld onthuld, op de locatie waar de geschiedenis van de Nederlandse drinkwatersector ruim 160 jaar geleden begon. De Duinwatermaatschappij is de rechtsvoorganger van het latere Amsterdamse Waterleidingbedrijf en het huidige Waternet.

Volksgezondheid

Algemeen directeur Roelof Kruize van Waternet vindt dat Van Lennep dit standbeeld met recht verdient: 'Vóór 1850 was er sprake van wateroverlast in het duingebied en hadden de Amsterdammers een tekort aan drinkwater. De grachten en sloten in de stad wa-

ren vervuild en schoon water was schaars. Cholera maakte veel slachtoffers. De arts Samuel Sarphati trok zich dit zeer aan. Met een strontkar en vuilnisophaaldienst wilde hij voorkomen dat het drinkwater verder werd vervuild. In zijn missie voor schoon en betrouwbaar drinkwater kreeg hij hulp van Jacob van Lennep, die een leiding liet graven van Bloemendaal naar Amsterdam.'

Jacob van Lennep

Kunstmatige infiltratie

De duinwaterleiding was een groot succes en er werden steeds meer kanalen gegraven om te kunnen voldoen aan de vraag. De grondwaterstand in de duinen daalde flink en het water raakte verzilt. Er moesten nieuwe manieren worden bedacht om de dorst van de Amsterdammers te lessen. Rond 1900 ontstond het plan om de duinen kunstmatig te infiltreren met Rijnwater.

Kruize: 'Waternet maakt nog steeds gebruik van kunstmatige infiltratie, waarbij we het grondwater aanvullen met zoet oppervlaktewater. We exporteren deze kennis ook, bijvoorbeeld naar China. De levering van betrouwbaar drinkwater betekende 160 jaar geleden een geweldige stap voorwaarts voor de volksgezondheid. Nog steeds staat Nederland bekend om de uitmuntende kwaliteit van haar drinkwater. En daar zijn we heel trots op.'

Bij de onthulling van het beeld begin juli waren zo'n 100 belangstellenden aanwezig, onder wie enkele nazaten van Jacob van Lennep.

In elke Waterspiegel vragen wij een columnist zijn of haar visie te geven op een actueel thema. Deze keer is dat mr. dr. Daan Korsse.

Drinkwater en zorgplicht

In het omgevingsrecht wordt steeds meer gebruikgemaakt van zorgplichten. Een voorbeeld van zo'n zorgplicht is artikel 2 van de Drinkwaterwet, waarin 'bestuursorganen' wordt opgedragen 'zorg te dragen' voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening. Een ander voorbeeld is artikel 1.6 van de nog in werking te treden Omgevingswet.

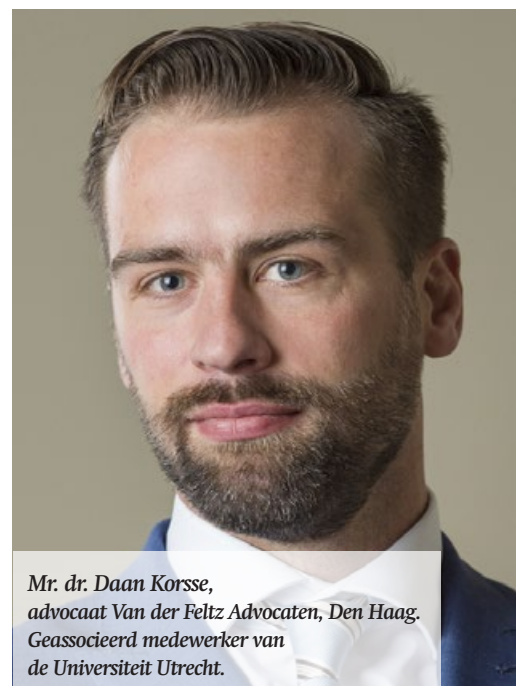
De populariteit van zorgplichten wordt deels veroorzaakt door de complexiteit van het rechtsgebied. Binnen het omgevingsrecht wordt getracht een dermate grote hoeveelheid belangen te beschermen, dat het bijna niet mogelijk is om op het niveau van de formele wetgeving aan te geven hoe die belangen zich in een concreet geval tot elkaar verhouden. Neem bijvoorbeeld een stedelijke ontwikkeling in de buurt van een drinkwaterwinning. Dat het voor de formele wetgever onmogelijk is om op voorhand te bepalen onder welke omstandigheden een dergelijke ontwikkeling toelaatbaar is, is evident. Dit vereist een nadere belangenafweging door het bevoegd gezag in een concreet geval, waarbij de relevante feiten en omstandigheden van de specifieke situatie in aanmerking worden genomen.

Met het oog hierop kan een zorgplicht een nuttige, richtinggevende functie vervullen. Een zorgplicht onderstreept dat het belang in kwestie bij een nadere belangenafweging in aanmerking moet worden genomen, zonder zo ver te gaan dat wordt voorgeschreven wat de uitslag van die afweging moet zijn. Zo voorkomt de zorgplicht uit de Drinkwaterwet dat het drinkwaterbelang 'vergeten' wordt, terwijl tegelijkertijd ruimte wordt geboden voor maatwerk: afhankelijk van de relevante feiten en omstandigheden van het geval kan het bevoegd gezag dat belang een passend gewicht toekennen.

Dat betekent echter niet dat voor de bescherming van een belang met een zorgplicht kan worden volstaan. Juist omdat een zorgplicht het bevoegd gezag ruimte laat om zelf te bepalen welk gewicht aan het te beschermen belang moet worden toegekend, is het achteraf niet goed mogelijk om enkel op basis van zo'n zorgplicht te betogen dat verkeerde of onvoldoende beschermende maatregelen getroffen zijn. Wie zich hard wil maken voor de bescherming van een belang, dient dus aan te sturen op een uitwerking van de desbetreffende zorgplicht in een meer concreet beschermingsregime in lagere wetgeving. Het omgevingsrecht biedt daar ook de nodige instrumenten voor.

De drinkwaterbedrijven zullen er bijvoorbeeld proactief op moeten toezien dat serieus werk wordt gemaakt van artikel 2.27, aanhef en onder d, van de Omgevingswet, waarin de regering wordt opgedragen regels te stellen over de manier waarop provincies, waterschappen en gemeenten het drinkwaterbelang in aanmerking moeten nemen.

COLUMNIST

*Mr. dr. Daan Korsse,
advocaat Van der Feltz Advocaten, Den Haag.
Geassocieerd medewerker van
de Universiteit Utrecht.*

Bescherming grondwater door goede samenwerking

Duurzame drinkwatervoorziening is van nationaal belang. Maar het wordt in ons kleine land steeds drukker, zowel aan de oppervlakte als in de ondergrond. Belangen van de drinkwatervoorziening kunnen onder druk komen te staan door andere (economische) activiteiten. Hoe gaan drinkwaterbedrijven om met initiatieven die de ruimtelijke belangen van de drinkwatervoorziening kunnen raken? Twee praktijkvoorbeelden, uit Brabant en Gelderland.

Green Deal Geothermie Brabant

Geothermie is een van de manieren om het energieverbruik in Nederland te verduurzamen. Bij geothermie wordt warm water opgepompt van grote diepte, soms wel enkele kilometers. Het water komt naar boven via een productieput, verwarmt via bovengrondse verwarmingsbuizen kassen, huizen of fabrieken, en gaat via een andere put weer terug de ondergrond in. Geothermie is een wezenlijk ander systeem dan ondiepe koude-warmteopslag (KWO). Aan beide systemen zitten risico's voor de drinkwaterwinning, wanneer zij niet zorgvuldig worden toegepast.

Potentie aardwarmte Noord-Brabant

Bij Brabant Water staat geothermie al langer op de radar en het drinkwaterbedrijf

was dan ook één van de partijen die in april van dit jaar de Green Deal Geothermie Brabant ondertekenden. Algemeen directeur van Brabant Water, Guiljo van Nuland, over de achtergronden en de essentie van deze publiek-private overeenkomst: 'De gemeenten Helmond, Breda en Tilburg, de provincie Noord-Brabant en Brabant Water hebben een jaar of drie geleden gezamenlijk een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden voor geothermie in Brabant. Uitkomst van dat onderzoek was dat verschillende regio's in Brabant geschikt zijn voor een duurzame, veilige en relatief eenvoudige geothermische energiewinning uit de diepe Trias-zandsteenlagen. Tijdens deze beleidsoriëntatie sloten zich steeds meer gemeenten en ook organisaties van bedrijven en bewoners aan. Uiteindelijk mondde dit uit in een Green Deal.'

Namens de provincie was de Brabantse gedeputeerde Johan van den Hout (SP) vanuit zijn portefeuille Natuur, Water en Milieu

nauw betrokken bij de totstandkoming van de Green Deal: 'Binnen de ondergrondstrategie van de provincie Noord-Brabant is vastgelegd dat we geothermie beschouwen als één van de opties als het gaat om de transitie van een fossiele naar duurzame energiehuishouding. Wel is het zo dat er nog veel onbekend is rondom geothermie of aardwarmte. Er is dus meer kennis nodig, bijvoorbeeld over de plaatsen die geschikt zijn voor toepassing van een geothermiecentrale, over de mogelijke energieopbrengsten en vooral: hoe geothermie interfereert met andere belangen in de ondergrond.'

Kennisontwikkeling en uitvoering

Van Nuland: 'Eerder heeft de provincie Brabant zich om redenen van bescherming van het milieu uitgesproken tegen ondergrondse opslag van kernafval en winning van schaliegas; standpunten die Brabant Water volledig onderschrijft. Wij beschikken over uitgebreide kennis van de Brabantse bodem en daarom hebben wij besloten een actieve

Guiljo van Nuland (l) en Johan van den Hout: 'Meer kennis nodig.'

en constructieve rol te willen spelen in de discussie rondom geothermie. Daarnaast investeren wij in de ontwikkeling van nieuwe kennis, bijvoorbeeld via een project in Helmond, waar we samen met de gemeente en de provincie onderzoek doen naar de specifieke toepassingsmogelijkheden voor geothermie ter plaatse.'

Van den Hout: 'Onze ondergrondstrategie bevat inderdaad enkele uitgangspunten die wij hanteren bij beleidsvorming met betrekking tot de ondergrond. Kort gezegd gaat het ons om: beschermen en duurzaam benutten. In termen van prioriteiten hebben wij bovenaan het beschermen van het grondwater en met name het drinkwaterbelang staan. Aan de andere kant van het spectrum bungelt de schaliegaswinning, die wij in Brabant absoluut niet willen. Daartussen is een groot gebied van opties, die we gaandeweg in kaart gaan brengen. Eén daarvan is geothermie, waarvan nu is afgesproken dat we er meer kennis over

nodig hebben. Waarbij wij wel aantekenen dat goede bescherming van onze drinkwatervoorraad het belangrijkste is.'

'Daarbij is de kennis die Brabant Water gaat aandragen uit onze gezamenlijke pilot zeer welkom. Onze rol bij de green deal bestaat uit het bij elkaar brengen van de partijen en stimuleren dat er meters worden gemaakt. Want er is wel enige urgentie, als we samen de doelen op het gebied van duurzame energie en reductie van CO₂-uitstoot willen halen. Ook kunnen wij vanuit ons Energiefonds financiële bijdragen leveren aan relevante innovatieve projecten. Verder zijn wij betrokken als bevoegd gezag voor het deel van de vergunningverlening van booractiviteiten in de ondiepe ondergrond en op de oppervlakte. Zo bepalen de provinciale ruimtelijke plannen of er ergens geboord kan worden. Ook is de provincie straks betrokken bij het opstellen van de toekomstige regelgeving rondom geothermie, vooral in het licht

van de belangenafweging met andere gebruikers van de ondergrond.'

Spanningsveld

In de green deal komt ook het spanningsveld tussen het gebruik van de ondergrond voor geothermie en waterwinning aan de orde. Zo hebben de ondertekenaars afgesproken dat er geen geothermie-projecten worden aangevraagd in bestaande grondwaterbeschermingsgebieden. *Hoe ziet u dit spanningsveld?*

Van Nuland: 'Zoals bij alle ondergrondse activiteiten brengt ook geothermie risico's mee voor de drinkwatervoorziening wanneer je daar niet zorgvuldig mee omgaat. Ook in het licht van de Omgevingswet, die veel bevoegdheden toekent aan provincies en gemeenten, is het des te belangrijker dat wij afspraken hebben gemaakt met deze partijen. De drinkwatervoorziening is door de wetgever bestempeld als 'nationaal belang', maar zo'n abstract begrip

moet natuurlijk wel zijn praktische invulling krijgen. Daarbij krijgen de betrokken gemeenten door deze overeenkomst de drinkwatervoorziening helder in beeld als belang waarmee ze in toekomstige afwegingen rekening moeten houden.'

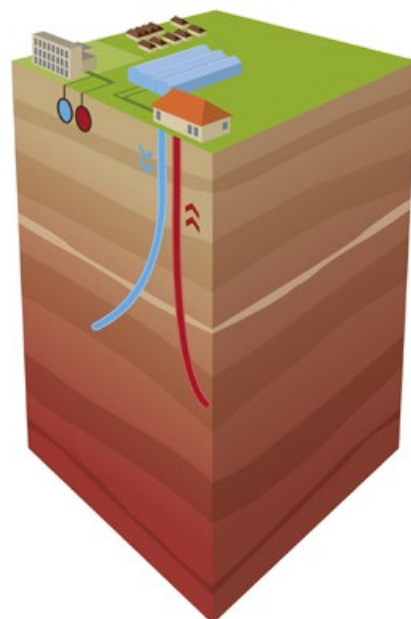
Van den Hout: 'Er is – vooralsnog op papier – spanning tussen geothermie en drinkwaterwinning, maar in welke mate is dus nog niet helder. Juist daarom is nu nader onderzoek nodig en is het goed dat Brabant Water die handschoen heeft opgepakt. Er zijn enkele vragen omtrent risico's bij het boren naar aardwarmte die nog beantwoord moeten worden. Daarbij kun je denken aan het risico van lekkages tijdens het boren, het gebruik van fracking-vloeistoffen en het doorboren van waterafsluitende kleilagen die het dieper gelegen grondwater beschermen.'

Relatie met STRONG

Hoe ziet u op dit punt de relatie tussen deze green deal en de Structuurvisie Ondergrond die nu wordt opgesteld?

Van Nuland: 'In de Structuurvisie Ondergrond – STRONG – tekenen zich drie niveaus van beschermingszones voor de drinkwatervoorziening af. Om te beginnen de bekende beschermingsgebieden uit de bestaande regelgeving: de waterwinningen zelf, de grondwaterbeschermingsgebieden en de boringsvrije zones daaromheen. Daarnaast heeft het rijk bijna alle provincies gevraagd om Aanvullende Strategische Voorraden aan te wijzen. Ook hier zullen dan geen ondergrondse activiteiten kunnen plaatsvinden als zij een risico inhouden voor de drinkwatervoorziening. Deze gebieden zijn bedoeld als uitwijkmogelijkheid, als in de toekomst bestaande winningen in een provincie gesloten of verplaatst zouden moeten worden of wanneer de drinkwatervraag stijgt. Er mogen hier dus geen mijnbouwactiviteiten of geothermie plaatsvinden.'

Van Nuland: 'Ook is gevraagd mee te denken over de mogelijkheden voor een Nationale Grondwater Reserve. Deze reserve is bedoeld om de drinkwatervoorziening landelijk veilig te stellen. Je moet dan denken aan grootschalige incidenten met oppervlaktewater zoals een lozing van giftige stoffen, waarbij langere tijd geen water kan worden ingenomen uit Maas, Rijn of IJsselmeer. In Brabant zou wat ons betreft voor zulke Nationale Grondwater Reservegebieden voor bijvoorbeeld geothermie het motto gelden: 'Nee, tenzij'. Als uit de nadere onderzoeken naar geothermie dus blijkt dat er daarbij geen noemenswaardige risico's voor de drinkwatervoorziening optreden, zou geothermie in deze gebieden onder voorwaarden mogelijk moeten zijn.'

Het verschil tussen WKO (l) en geothermie.

Geothermie Brabant

Brabant Water heeft samen met de gemeenten Helmond, Tilburg, Breda en Someren, de provincie Noord-Brabant, Brabant Water, Energiefonds Brabant, Hydreco Geomec BV, marktpartijen (Agristo, Bavaria, Ennatuurlijk, Vlisco, Van Gog Kwekerijen, Woonpartners) en bewonersinitiatieven (Burgerinitiatief Helmond en Coöperatie Duurzame Energie Tilburg) een green deal voor geothermie ondertekend. De overeenkomst is op 14 april bekrachtigd door minister Kamp van EZ en staatssecretaris Dijkzema van IenM. Bij deze green deal draagt Brabant Water bij in de vorm van kennis over bodem en grondwater.

Door in een vijftal projecten hun krachten te bundelen én kennis en expertise te delen, willen de partijen een economisch schaalvoordeel behalen. De projecten dragen de naam 'Geothermie Brabant B.V.'. Gezamenlijk zullen de projecten 20.000 woningen, drie productiebedrijven en meerdere glastuinders van warmte voorzien. De verwachting is dat dit een CO₂-besparing van 135.000 ton oplevert. Het belangrijkste aspect van de deal is de realisatie van vijf concrete geothermie-projecten. Het voornemen is om eerst Tilburg-Noord (warmtelevering aan industrie) en vervolgens Lieshout (warmtelevering aan Bavaria), Helmond (warmtelevering aan bestaand stadsverwarmingsnet en Van Gog), Asten/Someren (warmtelevering aan glas- en tuinbouw) en Amernet (warmtelevering aan bestaand warmtenet Amercentrale) van aardwarmte te voorzien.

Beoogde resultaten

Partijen bij de Green Deal Geothermie Brabant willen:

- schaalvoordelen realiseren door bundeling van vijf geothermie-projecten;
- dat de financieringsondersteuning voor geothermie-projecten wordt verbeterd;
- kennis opdoen op het gebied van technische uitvoering, ruimtelijke inpassing, exploitatie en begeleiding van geothermie-projecten;
- de toepasbaarheid en effecten van geothermie op de ondergrond monitoren.

‘IN BRABANT LIGT ALLES WAT MET DE ONDERGROND TE MAKEN HEEFT HEEL GEVOELIG!’

Van den Hout: ‘In STRONG zie je in grote lijnen eigenlijk dezelfde uitgangspunten die wij gebruiken in de Brabantse ondergrondstrategie: beschermen, duurzaam benutten, prioriteitenstelling en de bevoegdheidsverdeling. In die zin loopt deze Green Deal Geothermie, die is gebaseerd op onze ondergrondstrategie, een beetje vooruit op STRONG. Zo’n experiment als wij hier gaan uitvoeren, combineert in de praktijk alle elementen die spelen in de Structuurvisie Ondergrond.’

Ruimtelijke spanning

In de Structuurvisie Ondergrond zal de ruimtelijke spanning tussen waterwinning en bodemenergie/geothermie een belangrijk vraagstuk zijn. Wat kan deze green deal bijdragen aan de discussie?

Van Nuland: ‘Het nut van deze green deal is het bij elkaar brengen van de betrokken partijen en hun wensen, inzichten en belangen. Hoe beter je elkaar kent en begrijpt, des te beter kun je samenwerken en je doelen bereiken. Door gestructureerd en gecoördineerd samen te werken voorkom je dat er dubbel werk wordt gedaan of dat partijen langs elkaar heen werken. Uiteindelijk hoeft er wat mij betreft geen spanning te bestaan tussen bodemenergie en drinkwatervoorziening, als je de zaken vooraf maar goed regelt.’

Van den Hout: ‘Hopelijk levert de uitvoering van onze green deal nieuwe bestuurlijke informatie op, die ook bruikbaar is voor de verdere invulling van STRONG. Ik hoop in ieder geval dat er meer duidelijkheid zal ontstaan over het karakter van geothermie als nationale of juist regionale energiebron. Ik denk dat geothermie in de praktijk – meer dan strategische olie- en gasreserves – een regionaal of zelfs lokaal karakter heeft. Je kunt warmte niet goed transporteren over langere afstanden: wij kunnen in Brabant niet aan de behoefte aan aardwarmte in de Randstad voldoen. Dat betekent ook dat wat mij betreft er minder behoefte is aan een centrale aansturing van dit onderwerp: het lijkt me meer een regionale aangelegenheid. Natuurlijk is de strategische energiemix – en de plek daarin van aardwarmte – een nationale aangelegenheid en dus een zaak voor het ministerie van EZ. Maar de provincie lijkt mij beter toegerust om vervolgens te beslissen hoe we dat lokaal precies gaan inrichten.’

Wat zijn voor u nu de belangrijkste resterende vragen als het gaat om geothermie en drinkwater?

Van Nuland: ‘Dankzij onze dochter Hydreco, die onder andere actief is op het gebied van advisering bij geothermie-exploitaties, hebben wij een goed zicht op potentiële risico’s voor de drinkwatervoorziening. Wij hebben daarom een aantal vraagpunten, waarover we ons nu in de onderzoeksfase samen met onze partners gaan buigen.’

‘Zo willen we graag meer weten over corrosie van de boorputten – met name of de stalen buizen waarmee wordt geboord, kunnen worden vervangen door inert composiet. Verder zal er goed moeten worden gekeken naar de manier waarop wordt omgegaan met zogeheten ‘retourwater’: zout

water dat uit het boorgat omhoog komt bij de aanleg van een geothermie-systeem. Hieraan zijn risico’s verbonden voor de ondergrond, maar mogelijk ook voor het oppervlaktewater. Meer in het algemeen zullen robuuste eisen moeten worden opgesteld voor de bovengrondse installaties voor geothermie. Deze moeten goed beveiligd zijn tegen spills en andere risico’s die gevolgen kunnen hebben voor grond- of oppervlaktewater. Daarnaast pleiten wij bij actieve geothermie-putten voor continue, real time monitoring van het grondwater, om steeds exact te kunnen weten hoe de zaken ervoor staan en te kunnen ingrijpen als daar aanleiding voor is. Ook voor verlaten en afgesloten putten zal een adequaat monitoringsysteem moeten worden ontwikkeld.’

‘Net zoals in de reguliere mijnbouw moeten nazorg en goed rentmeesterschap belangrijke uitgangspunten zijn bij geothermie. Want de belangen zijn groot. Wij weten uit ervaring dat de gevolgen van menselijke activiteiten soms decennia later pas ‘boven water komen’. Zo zien wij op sommige plekken in Brabant via onze monitoring vervuiling in het grondwater aankomen die afkomstig is uit afgedekte vuilstortplaatsen die al 30 jaar buiten gebruik zijn. Het gaat bij geothermie dus om de energie- én de drinkwatervoorziening van de toekomst!’

Van den Hout: ‘Ik wil eerst de uitkomsten van de lopende onderzoeken afwachten. Er bestaan nog enkele risico’s waar we nu te weinig van weten. Persoonlijk ben ik wel benieuwd hoe de publieke opinie het onderwerp ‘aardwarmte en fracking’ oppakt, ook in het licht van de eerdere schaliegasdiscussie in onze provincie. In Brabant ligt alles wat met de ondergrond te maken heeft heel gevoelig!’

1.000-jaars- zones Gelderland

Josan Meijers: 'Integraal maatwerk in 3D.'

In de provincie Gelderland zijn door het instellen van zogeheten 1.000-jaarszones grotere gebieden aangewezen als grondwaterbeschermingsgebied. Op deze manier is het drinkwaterbelang via de provincie geborgd en zijn in samenwerking tussen Vitens en de provincie de bronnen voor de drinkwatervoorziening goed beschermd.

Een 1.000-jaarszone is een gebied rondom een waterwinning, door Provinciale Staten aangewezen voor de bescherming van het grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening. De grens wordt bepaald door de 'reistijd' van het grondwater. Vanaf de grens van het gebied tot aan de pompputten van het waterbedrijf is dit dan 1.000 jaar.

Josan Meijers was als gedeputeerde van de provincie Gelderland nauw betrokken bij de totstandkoming van de zones. We vroegen haar en Lieve Declercq, directeur van Vitens, wat de aanwijzing van de Gelderse beschermingsgebieden zo uniek maakt.

Meijers: 'Bij de begrenzing van de beschermingsgebieden zijn we uitgegaan van een 3D-benadering; zonering in het platte vlak

en in de diepte. Een andere bijzonderheid is dat de provincie Gelderland rondom de waterwinningen een 1.000-jaarszone heeft ingesteld. Hierbinnen is het verboden om fossiele energie, zoals bijvoorbeeld schaliegas, te winnen.'

'We houden bij de aanwijzing van beschermingsgebieden rekening met andere gebruikers. En we letten erop dat er zo min mogelijk risicovolle activiteiten en bedrijven in het beschermingsgebied komen te liggen. Het lijkt me overigens dat andere provincies dat ook doen. In Gelderland zoeken we naar maatwerk. In vergelijkbare situaties, bijvoorbeeld de uitbreiding van een bedrijf in een woon- of naturomgeving, brengt dat soms verrassende oplossingen.'

Declercq: 'Gelderland is de eerste provincie die een 1.000-jaarszone instelt. Daarmee erkent de provincie dat een nieuw risicoprofiel voor de winningen ook een aanpassing verdient in het beleid. Het is heel mooi om te zien dat de provincie het drinkwaterbelang zo ter harte neemt – en dat in een gebied waar er bijna 50 drinkwaterwinningen zijn!'

Wat ziet u als voornaamste uitdagingen voor een goede bescherming van de Gelderse drinkwatervoorraden?

Meijers: 'Naast de uitdagingen vanuit de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) zijn er ook de nodige opgaven voor de grondwaterbescherming. Zo kunnen de stoffen die in de landbouw worden gebruikt – zoals gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen en antibiotica – in het grondwater komen en een langdurige bedreiging vormen. Ook medicijnen en andere 'nieuwe' stoffen, zoals weekmakers en hormoonverstoorders, vormen een bedreiging.'

'Deze stoffen komen onder andere via het effluent van de rioolwaterzuivering in het oppervlakte- en grondwater terecht, en soms ook via weilanden. De provincie neemt diverse maatregelen om deze problematiek aan te pakken. Ook doen wij onderzoek naar de rol van (dier)geneesmiddelen op de kwaliteit van het grondwater.'

'Het is lastig voor provincies om de belasting van deze stoffen bij de bron aan te pakken. Dat verdient wel de voorkeur,

maar de provincie beschikt niet over voldoende instrumenten. Volgens de Europese Kaderrichtlijn Water moeten de risico's voor het grondwater uiterlijk in 2027 weggenomen zijn. Een landelijke aanpak zou dan ook een welkome aanvulling zijn op de provinciale maatregelen.'

Declercq: 'Voor de toekomstige drinkwatervoorziening zijn aanvullende reserves nodig. Ik kan me voorstellen dat de inpassing daarvan tot vraagstukken gaat leiden rondom duurzame initiatieven voor de energievoorziening. Door bij de begrenzing van die aanvullende reserves, daar waar mogelijk, rekening te houden met toekomstige initiatieven voor de energietransitie, is er ook voldoende ruimte voor ontwikkeling van duurzame energiewinning uit de bodem.'

Hoe draagt het aanwijzen van grondwaterbeschermingsgebieden in Gelderland bij aan goede bescherming van de drinkwatervoorraden?'

Meijers: 'In deze gebieden kunnen wij activiteiten en bedrijven, die een risico vormen voor de drinkwaterwinning, beperken en weren. Bijvoorbeeld diepe boringen of zware industrie. Dat gebeurt zowel door middel van ruimtelijke ordening als door middel van milieu-hygiënische maatregelen.'

Declercq: 'Voor bestaande winningen zijn de grondwaterbeschermingsgebieden aangewezen. Via strenge regels, waarbij bijvoorbeeld mijnbouwactiviteiten zijn uitgesloten, worden de bronnen goed beschermd. Dit is van groot belang en geldt als essentiële pijler van het huidige beleid. Wij vinden dat ook het rijk dit moet bevestigen door het provinciale beleid in de rijksvisie te verankeren. Daarnaast is het belangrijk dat voor het Global Economy-scenario – waarbij de watervraag enorm toeneemt – aanvullende strategische voorraden aangewezen worden door de provincies. Ook voor deze gebieden moeten dezelfde strenge regels worden vastgelegd.'

Lieve Declercq: 'Nieuw risicoprofiel verwerkt in beleid.'

Uitdaging STRONG

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM) werkt aan een structuurvisie voor de ondergrond. *Wat ziet u daarbij als voornaamste uitdagingen?*

Meijers: 'In Gelderland zien we drie uitdagingen: de groeiende waterbehoefte, nationale reserves en de energietransitie. Volgens de prognoses van het RIVM zal de drinkwaterbehoefte tot 2050 met

30% stijgen. In Gelderland komt dat neer op zo'n 45 tot 50 miljoen m³ per jaar. Daarom wil de provincie een grotere voorraad drinkwater beschermen, wat wij ook wel onze 'aanvullende strategische grondwatervoorraad' noemen. Omdat we ook oog hebben voor de belangen van de landbouw en industrie, en daarnaast rekening willen houden met de effecten op natte landnatuur, is dat nog niet zo eenvoudig.'

Meijers vervolgt: 'Het rijk wil ook gebieden aanwijzen voor een nationale reserve. Dat zijn gebieden waar drinkwater kan worden gewonnen als ergens een grote ramp plaatsvindt en de drinkwaterbronnen ter plaatse niet meer kunnen worden gebruikt. De Veluwe is een potentieel wingebied voor die nationale reserve. Maar welke bescherming is daar nodig en hoe geef je dat vorm?'

'Tot slot zien wij een grote opgave voor de verduurzaming van onze energievoorziening. Dit kan botsen met de drinkwatervoorziening, bijvoorbeeld als een bedrijf geothermie wil in een zone waarbinnen het grondwater beschermd wordt voor de drinkwatervoorziening. De uitdaging is dan ook om afstemming te vinden tussen geothermie en de bescherming van de bron van ons drinkwater. Dat geldt overigens ook voor andere mijnbouwactiviteiten.'

Declercq: 'Het is nog niet eens zo heel lang geleden dat de waterbedrijven één van de weinige spelers waren die interesse hadden in de ondergrond. Dat is intussen totaal veranderd. Denk aan geothermie, denk aan ontwikkelingen rondom schaliegas, maar ook andere vormen van ondergrondse activiteiten zoals het opslaan van kernafval of CO₂; veel partijen willen iets met de ondergrond. De voornaamste uitdaging is om die economisering van de ondergrond zodanig beleidsmatig in te richten, dat de bronnen voor onze allereerste levensbehoefte, drinkwater, nooit in gevaar komen. De bescherming van de bronnen voor de drinkwatervoorziening is de verantwoordelijkheid van de provincie, maar het is cruciaal en zelfs van levensbelang dat de bescherming van de drinkwaterbronnen op rijksniveau wordt bekrachtigd. Het gaat hier tenslotte ook om een nationaal belang.'

'Twee zaken zijn voor ons urgent om nu vast te leggen en af te spreken. Allereerst moeten ondergrondse activiteiten worden uitgesloten in bestaande grondwatergebieden. Daarnaast moet ook voor de toekomst

rekening gehouden worden met het mogelijke Global Economy-scenario met een toenemende drinkwatervraag van wel 30%. Het is noodzakelijk dat provincies daarvoor dus ook gebieden reserveren en beschermen.'

'Daarnaast is de grootste uitdaging dat men op alle niveaus het drinkwaterbelang gaat zien voor wat het is; namelijk ons aller belang. Economie is van belang, jazerker, maar drinkwater des te meer. Ondergrondse activiteiten zijn een gevaar. We weten uit ervaring dat elke pijp op een gegeven moment gaat lekken, dat zien we nu bijvoorbeeld ook bij de afvalwaterinjectie in Twente. De uitdaging is dat we dit niet langer negeren, maar recht aan durven te kijken. Drinkwater is ons leven; ik zou niet de beleidsmaker willen zijn die over 20 of 40 jaar moet toegeven dat drinkwater ten koste is gegaan van de economische activiteiten in de ondergrond. Het is niet: 'Wie dan leeft, dan zorgt'.'

Spanningsveld

STRONG gaat onder andere over het spanningsveld tussen mijnbouw en drinkwater. *In hoeverre is dat ook in Gelderland aan de orde?*

Meijers: 'Als je de kaarten van verschillende potentiële mijnbouwactiviteiten en die van mogelijke locaties voor nationale reserve of de aanvullende strategische voorraden op elkaar legt, dan zie je dat er gebieden zijn die elkaar overlappen. Soms kunnen die activiteiten samengaan, maar wanneer dat niet het geval is, moet er een keuze worden gemaakt.'

'Er zijn in Gelderland weinig locaties waar geothermie in potentie mogelijk is. Maar de techniek is in ontwikkeling en daardoor kan het potentieel groeien. Mogelijk geschikte bodemlagen in Gelderland liggen op 5 à 7 km diepte, waardoor de aanleg van een geothermiebron zeer duur is. Omdat er in Nederland nog geen ervaring is met deze ultradiepe geothermie, is de opbrengst onzeker. In Gelderland wordt op dit moment in twee ge-

bieden onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van ultradiepe geothermie. Een van de locaties ligt in de buurt van een drinkwaterwinning. Hier moet een goede belangenafweging en risicobeoordeling plaatsvinden, om te bepalen of geothermie hier wenselijk is.'

'Ook de potentie van aardgaswinning lijkt in Gelderland niet groot. Op dit moment is er één winningslocatie, in het uiterste westen van onze provincie. Daarnaast is er een opsporingsvergunning verleend in een groter gebied in Utrecht en Rivierenland. In de provinciale Omgevingsverordening is vastgelegd dat in de intrekgebieden van grondwater geen winning van fossiele energie is toegestaan. Het huidige gasveld ligt niet in een intrekgebied. De opsporingsvergunning ligt deels in een intrekgebied. Dit betekent dat de provincie hier geen proefboring of winning van gas wil. Op dit moment is nog geen locatie bekend voor een eventuele proefboring. Het gebied van de opsporingsvergunning is bij ons wel in beeld voor de aanvullende strategische reserve. Tot 2023 is er een stop afgekondigd voor schaliegas. Desondanks blijven we alert op ontwikkelingen op dit gebied.'

Declercq: 'De provincie Gelderland heeft zich duidelijk uitgesproken in het debat rondom schaliegas met de aanwijzing van de 1.000-jaarszones. Het is het bewijs dat deze provincie het grondwaterbelang 'top of mind' heeft. Wij denken dat economisch aantrekkelijke initiatieven in deze provincie en het veiligstellen van de drinkwatervoorziening hand in hand gaan en elkaar niet hoeven te bijten. Daarnaast is drinkwater natuurlijk ook nodig voor een goed florerende economie. Zoals het er nu naar uitziet, zullen er slechts op enkele locaties keuzes gemaakt moeten worden, waarbij dan drinkwater als nationaal belang voorrang moet gaan krijgen.'

Samenwerking

Hoe kijkt u aan tegen de samenwerking tussen provincies en drinkwaterbedrijven als het gaat

om goede ordening van de ondergrond en bescherming van drinkwaterbronnen?

Meijers: 'Ik denk dat die essentieel is. Zo werken wij bij het zoeken naar strategische grondwatervoorraden nauw samen met Vitens. En de komende jaren gaan we samen met Vitens, de waterschappen, de natuurorganisaties en de landbouwsector kijken wat haalbaar is op dit gebied. Bij concrete initiatieven voor bijvoorbeeld mijnbouwactiviteiten overleggen we met Vitens, en bepalen in samenwerking met elkaar een eigen standpunt.'

'Begin 2016 hebben we de overeenkomst Robuuste Drinkwatervoorziening Gelderland ondertekend, waarin projecten staan die de provincie Gelderland en Vitens gaan uitvoeren. Dat zijn onder andere de

bescherming van de grondwaterkwaliteit, functiecombinaties en het tegengaan van verdroging. Voorbeelden zijn een bewustwordingscampagne voor mensen die in een beschermingsgebied wonen en landbouwprojecten, zoals 'Vruchtbare Kringloop' in de Achterhoek.'

Declercq: 'Wij kijken met tevredenheid naar onze wederzijdse samenwerking; we trekken samen op. Met de 1.000-jaarszone geeft de provincie Gelderland nu een duidelijk signaal af, waar wij erg blij mee zijn. Tegelijkertijd is de provincie Gelderland bezig met het proces om te komen tot strategische watervoorraden. Met de ondertekening van de overeenkomst Robuuste Drinkwatervoorziening Gelderland heeft de bescherming van de grondwaterkwaliteit nog meer nadruk gekregen in de

provincie. Samen staan we voor de drinkwatervoorziening.'

'De provincies zijn voor ons de partners en coalitiegenoten waarmee we samen optrekken. We delen dezelfde droom: schone bronnen als garantie voor gezond drinkwater, nu en in de toekomst, in een landschap waar de energietransitie duurzaam kan worden ingebed. Dit zie je terug in campagnes over het gebruik van bestrijdingsmiddelen in Overijssel, de grondwaterbeschermingscampagne in Utrecht en later in Gelderland, en in succesvolle initiatieven zoals 'Vruchtbare Kringloop', waarbij we gezamenlijk vervuiling door uitspoeling van meststoffen tegengaan. Daarom vertrouwen we erop dat drinkwater de prioriteit krijgt die het verdient, ook straks in de Structuurvisie Ondergrond.'

A man with curly brown hair and glasses, wearing a dark suit, light blue shirt, and red patterned tie, is speaking outdoors. He is gesturing with his right hand. The background is a blurred green landscape with trees and a building.

De ondergrond en de energietransitie

‘Het draait om veiligheid, betrouwbaarheid en betaalbaarheid’

Zoals bij de Structuurvisie Ondergrond al duidelijk te zien is, zet de rijksoverheid bij beleidsvoorbereiding in een zo vroeg mogelijk stadium vol in op communicatie met alle stakeholders. Zo ook in de aanloop naar de Energieagenda: het ministerie van Economische Zaken bracht onlangs een visie uit op omgevingsmanagement bij de stimulering van duurzame energieproductie. Directeur Energie en Omgeving van dit ministerie, Meindert Smallenbroek, over het belang van vroegtijdige, open communicatie en het maken van keuzes.

Het is druk onder onze voeten. De ondergrond krijgt steeds meer verschillende functies met hun eigen belangen, die elkaar kunnen aanvullen, maar ook in de weg kunnen zitten. Overheden moeten daarom kiezen waar welke activiteiten kunnen plaatsvinden. Omdat deze keuzes niet los van elkaar gemaakt kunnen worden, is het Programma Bodem en Ondergrond opgezet. Het rijk en andere overheden werken hierin onder andere samen aan landelijke afspraken in de Structuurvisie Ondergrond (STRONG).

Keuzes

De Structuurvisie Ondergrond heeft vele raakvlakken met de voorbereiding van de Energieagenda. Dit komt omdat veel bronnen van energie, zowel fossiel als duurzaam, op de een of andere manier verbonden zijn aan de ondergrond. Zo kan een leeg gasveld bijvoorbeeld worden hergebruikt voor aardgasopslag. Daarnaast is het de vraag of de winning van bijvoorbeeld drinkwater en aardwarmte in hetzelfde gebied kan. Wat in de grond gebeurt, staat niet los van de wereld bóven de grond.

Er zullen dus keuzes gemaakt moeten worden, gefundeerd op kennis van zaken en zoveel mogelijk gedragen door de betrokken partijen. In de aanloop naar een Energie-agenda van het kabinet heeft het ministerie van Economische Zaken daarom onlangs een visie uitgebracht op omgevingsmanagement bij de stimulering van duurzame energieproductie.

Directeur Energie en Omgeving van dit ministerie, Meindert Smallenbroek, vertelt over de rode draad in deze visie: 'De omslag naar een CO₂-arme energievoorziening in 2050 is een grote operatie met grote ruimtelijke effecten. Denk aan windparken en zonneparken en niet te vergeten de infrastructuur die daarvoor nodig is, zoals hoogspanningsleidingen: je gaat het allemaal terugzien in ons landschap. Vaak op plekken waar we ook wonen, werken, recreëren. Waar natuur is, en landbouw en water. Duurzame energie heeft ook vaak meer ruimte nodig dan fossiele energie: denk aan parken met windmolens of zonnepanelen. Omgevingsmanagement moet je in dit licht zien: een instrument waarin de belangen van de energietransitie worden gewogen ten opzichte van andere belangen. Met als doel om transparant te zijn, en met elkaar te kijken of en waar deze te combineren zijn, zodat er winst ontstaat voor alle partijen. Dit geldt voor zowel hernieuwbare vormen van energie als voor mijnbouwactiviteiten.'

Omgevingsmanagement

'Daarom zeggen wij in onze visie op omgevingsmanagement: streef naar winst voor alle betrokken partijen: overheden, bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Je bent toch bezig met kijken naar een vrij onbekende toekomst. Dat willen wij niet tevoren regisseren, maar we willen er wel goed op kunnen anticiperen. Dat betekent dat je nu vragen neerlegt, in plaats van oplossingen. Wat vinden men-

sen belangrijk? Waar ligt hun behoefte? Daar kom je achter door in gesprek te gaan en verbinding te zoeken. Zo worden mensen en organisaties die de gevolgen van een beslissing ondervinden, betrokken bij het voorbereiden van die beslissing: we nemen ze vanaf het begin mee in het proces. Omgevingsmanagement is geen toverformule. Winst voor alle partijen is niet altijd mogelijk en weerstand kan niet altijd worden weggenomen. Maar het open en transparant organiseren van het besluitvormingsproces draagt wel bij aan de legitimiteit.'

Duurzame energievoorziening

Stimulering van duurzame energievoorziening is een belangrijke pijler van het beleid van Economische Zaken. *Hoe kijkt u daarbij aan tegen het raakvlak met de drinkwatervoorziening en hoe wilt u de drinkwatersector daarbij betrekken?*

Smallenbroek: 'Bij de overgang naar een koolstofarme energievoorziening zullen we omschakelen van fossiele naar duurzame energiebronnen. Voor verwarming van onze gebouwen kijken we bijvoorbeeld naar het gebruik van aardwarmte. En voor het terugdringen van de CO₂-uitstoot kunnen we ook het opslaan van CO₂ niet op voorhand uitsluiten. De ondergrond speelt dus een onmiskenbare rol in de energietransitie. En dat raakt dus ook de belangen van andere gebruikers van de ondergrond, zoals het drinkwaterbelang. De provincies zijn verantwoordelijk voor een adequate

'DE ONDERGROND SPEELT
EEN ONMISKENBARE ROL
IN DE ENERGIETRANSITIE'

‘VRAGEN STELLEN IN
PLAATS VAN OPLOSSINGEN
NEERLEGGEN’

bescherming van grondwater rondom bestaande plekken voor de openbare drinkwatervoorziening. In de voorbereiding van de Structuurvisie Ondergrond zijn de provincies daarom een belangrijke gesprekspartner.’

Participatie en communicatie

‘In de afgelopen twee jaar zijn diverse bijeenkomsten georganiseerd, waarin ideeën voor de Structuurvisie Ondergrond werden getoetst en verschillende partijen input konden geven. De drinkwatersector is daarbij een heel belangrijke partij voor ons. De drinkwaterbedrijven exploiteren de huidige winlocaties voor de openbare drinkwatervoorziening, zowel als het gaat om grondwateronttrekking als oppervlaktewaterwinning. Bij trajecten zoals de Structuurvisie Ondergrond en op projectniveau betrekken we daarom de drinkwaterbedrijven. Dat doen we samen met de collega’s van Infrastructuur en Milieu en de provincies. We moeten hierbij vroegtijdig elkaars belang kennen, erkennen, en vervolgens komen tot een afweging waarbij zowel de veiligheid, betrouwbaarheid en betaalbaarheid van zowel ons drinkwater, als onze energievoorziening gegarandeerd is. Het is mijn ervaring dat je de oplossingen vaak vindt in die driehoek veiligheid – betrouwbaarheid – betaalbaarheid.’

De transitie naar duurzame energievoorziening betekent naar verwachting een

toename van bodemenergiesystemen waaronder geothermie. *Levert dit een spanningsveld op met drinkwaterwinning? En hoe wilt u in het omgevingsmanagement omgaan met dit spanningsveld?*

Smallenbroek: ‘Werkzaamheden in de ondergrond moeten altijd veilig en betrouwbaar worden uitgevoerd, zonder effecten voor de kwaliteit van het grondwater. In de Structuurvisie Ondergrond wordt dit spanningsveld ruimtelijk uitgewerkt en inzichtelijk gemaakt. Waar nodig worden keuzes gemaakt: bijvoorbeeld of er gebieden zijn waar er niet geboord mag worden. Maar het gaat niet alleen om de ruimtelijke consequenties. Ons ministerie organiseert daarom samen met Energiebeheer Nederland (EBN) en Vewin bijvoorbeeld een expertmeeting over boren in de ondergrond, om de risico’s te identificeren en te bespreken hoe we daarop moeten anticiperen.’

Energie en drinkwater zijn beide nationale belangen; bovendien is drinkwater een sector van vitaal belang voor de samenleving. *Wat betekent dat volgens u voor de wijze waarop deze twee belangen ten opzichte van elkaar afgewogen moeten worden en hoe moet dat proces volgens u verlopen?*

Smallenbroek: ‘Naar verwachting neemt het gebruik van de ondergrond toe voor mijnbouwactiviteiten, zoals geothermie. Daarnaast blijft de beschikbaarheid van

schoon grondwater voor onze drinkwatervoorziening van groot belang. Het ‘dienen’ van deze nationale belangen is een samenspel tussen verschillende overheden, waarbij elke overheid een eigen rol en verantwoordelijkheid heeft. Het rijk heeft bij de drinkwatervoorziening een systeemverantwoordelijkheid. Dit houdt in dat het rijk via wetgeving de taken en bevoegdheden toedeelt, de spelregels vaststelt en de instrumenten biedt om het beleid te kunnen vormgeven en uitvoeren. De wijze waarop we dit in het proces van de Structuurvisie Ondergrond doen, zie ik als goed voorbeeld van omgevingsmanagement. Vanuit het besef dat er geïnvesteerd moet worden in vertrouwen bij burgers, belangenorganisaties en decentrale overheden is het noodzakelijk om tijd te nemen voor gezamenlijk overleg op een moment dat de besluitvorming nog niet vastligt.’

‘Een afweging zal maatwerk zijn, waarbij rekening wordt gehouden met de locatie-specifieke omstandigheden en voorzieningszekerheid. Er zal telkens afgewogen moeten worden of de activiteiten veilig, betrouwbaar en betaalbaar kunnen plaatsvinden waarbij de drinkwatervoorziening én de energievoorziening gegarandeerd zijn. Hoe de politiek uiteindelijk de afwegingen zal maken, is niet aan ons: onze taak is het leveren van de juiste informatie om tot een keuze te kunnen komen, inclusief bijvoorbeeld verschillende opties en consequenties.’

Wat kan de drinkwatersector de komende tijd van u verwachten in de uitwerking van de visie op omgevingsmanagement en de betrokkenheid in het proces rond duurzame energie en veiligstelling van drinkwaterbronnen?

Smallenbroek: ‘Momenteel werken wij aan een Energieagenda. Hierin worden maatregelen opgenomen om te komen tot een CO₂-arme energievoorziening in 2050, die veilig, betrouwbaar en betaalbaar is. Aan deze agenda ging een dialoog met burgers, bedrijven, instellingen en maatschappelijke organisaties vooraf. Die dialoog blijft. Het komen tot een CO₂-arme energievoorziening is immers een immense en voortdurende operatie. Wij blijven dus ook de drinkwatersector betrekken bij de belangrijke beleidsbeslissingen rondom duurzame energie.’

AquaMinerals: de nieuwe naam van de Reststoffenunie

De reststoffen die vrijkomen bij de productie van drinkwater worden al lang niet meer gezien als afval, maar als waardevolle grondstoffen of producten. Ze bieden de drinkwaterbedrijven mogelijkheden om bij te dragen aan het behoud van primaire grondstoffen en daarmee aan een duurzame wereld.

In de afgelopen jaren werden hoogwaardige toepassingen voor reststoffen uit de waterketen ontwikkeld, zoals kalkkorrels en waterijzer. Oplossingen die niet alleen beter voor het milieu zijn, maar tegelijkertijd financieel aantrekkelijk. De Reststoffenunie die ooit was opgericht om de drinkwaterbedrijven te ontzorgen op het gebied van reststoffen, ontwikkelde zich zo meer en meer tot een innovatief, op recycling gericht bedrijf, dat ook over de grenzen actief werd. Deze veranderende rol vroeg ook om

een meer internationale naam, en dat is AquaMinerals geworden.

Intentieverklaring The Calcite Factory

Met het tekenen van een intentieverklaring hebben het 'nieuwe' AquaMinerals, Waternet en het Engelse bedrijf Advanced Minerals onlangs een belangrijke stap gezet in de richting van een pilotfabriek voor de duurzame opwerking van calciet tot nieuw entmateriaal.

Hiermee wordt de drinkwaterontharding van Waternet – en in de nabije toekomst mogelijk ook die van andere drinkwaterbedrijven – circulair gemaakt. Daarnaast worden uit het calciet hoogwaardige grondstoffen geproduceerd voor de commerciële markt. Volgens planning zal 'The Calcite Factory' vanaf oktober 2016 in bedrijf zijn.

V.l.n.r.: Olaf van der Kolk (AquaMinerals), Geoff Salt (Advanced Minerals) en Roelof Kruize (Waternet).

Dieren en drinkwater

Veel drinkwaterbedrijven zijn naast producent van drinkwater ook natuurbeheerder. De waterwinningsterreinen zijn vrijwel altijd beschermde natuurgebieden, waar flora en fauna welig tieren. Zorgvuldig beheer van deze terreinen zorgt voor hoge natuurwaarden en een uitdijende biodiversiteit. Voor natuurliefhebbers is een deel van de bewoners van de drinkwatergebieden live te volgen op internet, via enkele webcams. In andere gebieden staan camera's opgesteld, bijvoorbeeld in het kader van natuuronderzoek. Een impressie van de (nachtelijke) activiteiten van soms onvermoede stakeholders van de Nederlandse drinkwatervoorziening: de bewoners van waterwingebieden.

Productielocatie Scheveningen, Dunea

Hoog en droog

Op 1 maart jl. gingen bij Dunea de camera's aan, dit keer gericht op een nest torenvalken en een nest kerkuilen.

De torenvalken hadden hun toevlucht weer hoog in de watertoren in Scheveningen gezocht, waar ze al meer dan 10 jaar broeden. Bij de torenvalken lagen dit jaar vier eieren in het nest, waarvan er – waarschijnlijk mede door het koude voorjaar – maar twee uitkwamen. De levering van prooien door het mannetje aan het vrouwtje was in het begin matig en kwam pas later goed op gang. Uiteindelijk konden twee gezonde torenvalkjes – pullen genaamd – rond eind juli zelfstandig het nest verlaten.

De kerkuilen waren er dit jaar voor het eerst. Zij hebben huisvesting gevonden boven in De Tapuit, het bezoekerscentrum van Dunea in Meijndel. De eerste tijd zat het vrouwtje alleen in de kast, maar gelukkig voegde zich begin maart een mannetje bij haar. En het stel deed het heel goed: er werden zeven eieren gelegd. Eén daarvan was een zogeheten dwergei, dat niet levensvatbaar is. De andere zes eieren zijn uitgegroeid tot stevige kerkuilen, die één voor één het nest verlieten.

Dunea verzorgde dit jaar voor het eerst de beelden op de eigen website. Beide pagina's zijn ruim 30.000 keer bekeken en kenden een top 10-notering qua bezoekers op de gehele Dunea-site. Mensen keken per bezoek gemiddeld bijna 4 minuten naar deze gevleugelde onderhuurders.

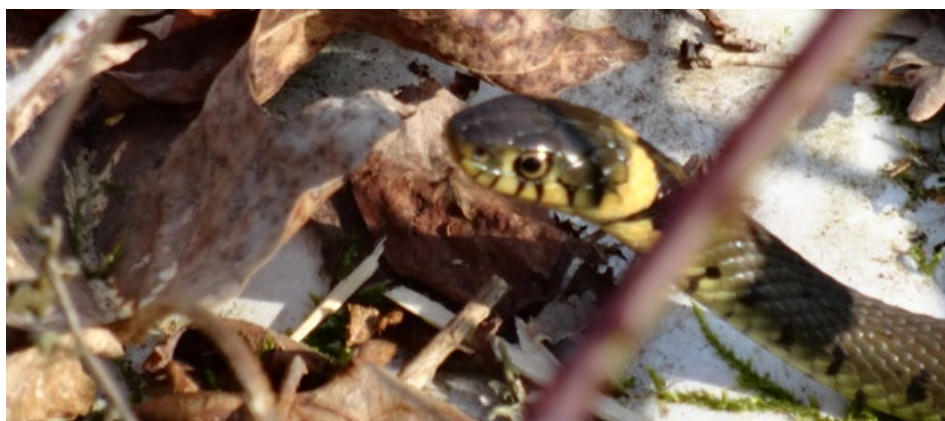
Diverse locaties, Vitens

Werken in en met de natuur!

Iedere ochtend is het weer een verrassing wat er zich de afgelopen nacht voor de valcamera's van drinkwaterbedrijf Vitens heeft afgespeeld. Een jong en nieuwsgierig vosje dat zijn moeder wil laten zien wat voor bijzonder ding hij heeft gevonden (de camera). Een wild zwijn dat uitgebreid voor de camera laat zien hoe hij zijn eten verkrijgt, een ree die niets vermoedend voorbijloopt, huiskatten die op avontuur zijn en mensen die hun hond uitlaten boven op de dassenburcht. Allemaal voorbeelden van wat de terreinbeheerders en ecologen van Vitens via de valcamera's te zien krijgen.

In zijn voorzieningsgebied (Utrecht, Gelderland, Overijssel, Flevoland en Friesland) ontwikkelt en beheert Vitens 3.300 hectare natuur. Om dat goed te monitoren en te evalueren wordt onder andere gebruikgemaakt van de beelden van de valcamera's. Ze staan op plekken waar het voorkomen van bepaalde dieren moet worden vastgesteld. Mede daaruit kan Vitens afleiden voor welke soorten het waterwingebied een geschikt leefgebied is.

Ook in het kader van de natuurwetgeving moet bekend zijn welke (beschermde) soorten in het gebied voorkomen. Door met deze camera's te werken, wordt zonder de dieren te storen kennis verzameld over hun rust- en verblijfplaatsen. Met deze inzichten verbetert Vitens de inrichting van zijn gebieden verder en kunnen tegelijkertijd de successen worden gevierd. Prachtig om te zien dat steenuilen en boommarters zich nu thuis voelen in deze natuurgebieden. En het besef dat vanochtend een vos zijn ronde liep náást de vergaderzaal van die middag, bezorgt de medewerkers van Vitens regelmatig een grote glimlach: 'Wij werken in en met de natuur!'.

Productielocatie Hoogeveen, WMD

Room with a view

Al jaren heeft de watertoren in Hoogeveen een stel permanente bewoners: hoog boven de drukte leeft een paartje torenvalken. Met vrij zicht over de stad, het Bentinckspark en het waterwingebied.

Via een webcam was het opgroeien van de jonge valkjes dit jaar tot juli op de voet te volgen. De filmclips met hoogtepunten van de leukste, mooiste en spannendste momenten zijn te zien op wmd.nl.

Dassen in Drenthe

In 2014 heeft WMD webcams geplaatst bij een dassenburcht in een waterwingebied, die 24/7 opnamen maken. Gedurende zes maanden maakten vrijwilligers van de Dassenwerkgroep Drenthe regelmatig een samenvatting van de opnamen. Zo bleken er niet drie, maar vier dassen in de burcht te wonen, raakte moeder Martha Das gewond en werd de burcht gekraakt door vossen.

In februari 2016 zijn voor het eerst in vier jaar jonge dassen geboren. De jongen zijn te herkennen aan hun uitbundige speelgedrag. Soms staan de haren helemaal uit elkaar, als een soort punkertjes. Ze blijven tot het najaar onder de hoede van hun ouders. Alle clipjes zijn te zien op wmd.nl.

Productielocatie Petrusplaat, Evides

Water- winning en natuur

Waterwinning en natuur gaan hand in hand. Onderzoek helpt Evides om haar beschermde natuurgebieden zó in te richten dat de natuur er wel bij vaart: de bekkens in de Biesbosch, de bossen in West-Brabant en Zeeuws-Vlaanderen en de duinen bij Haamstede en Ouddorp.

Bevers, waterspitsmuizen, paddenstoelen en zeldzame orchideeën. In totaal zijn 342 dier- en plantsoorten gesignaleerd op het ecologisch beheerde terrein rond spaarbekken Petrusplaat in de Biesbosch. Natuuronderzoekers brachten nauwgezet in kaart hoe de natuur zich ontwikkelt in dit gebied. De visarend heeft de stilte van de Biesbosch ook ontdekt: dit jaar broedde de eerste visarend ooit in Nederland, in de buurt van Petrusplaat.

Veldbiologen verbaasden zich begin dit jaar over de soortenrijkdom van insecten in het Brabantse waterwingebied Halsteren, waar Evides eerder amfibieënpoelen aanlegde en inheemse bomen aanplante. In een kleine biotoop blijken maar liefst 354 insectensoorten te leven, waarvan 14 zeer zeldzame. Bijzonder is de Phegeavlinder, die maar op twee locaties in Nederland te vinden is. Daarnaast troffen onderzoekers in het Ossendrechtse waterwingebied in een ven de zeldzame platte waterwantsen aan. In Noord-Brabant is deze insectensoort alleen in een ver verleden aangetroffen; de laatste Brabantse vondst dateert van 1937.

In het Zuid-Hollandse Ouddorp zijn de duinvalleien begroeid met orchideeën. Het duingebied heeft door de waterwinning een beschermde status. Tegelijkertijd zorgen de infiltratieplassen voor hogere natuurwaarden in de duinvalleien, zeker sinds Evides de inrichting van de waterwinning aanpaste aan de natuurlijke omstandigheden.

Hendrik Jan IJsinga
Doelmatigheid &
Transparantie Waterketen

‘Het belasten van drinkwater is geen milieumaatregel. Overheden moeten stoppen drinkwater te beschouwen als bron van inkomsten om begrotingstekorten aan te vullen.’

Rob Eijnsink
Bodem & Infrastructuur

‘Drinkwater is van nationaal belang en verdient een prominente positie in de afweging van ondergrondse functies. Bij de ruimtelijke inpassing van mijnbouwactiviteiten in STRONG moeten risico’s voor drinkwater zijn uitgesloten.’

Amarins Komduur
Communicatie

‘Het lokale en regionale perspectief wordt door nieuwe wetgeving zoals de Omgevingswet en STRONG steeds belangrijker. Niet alleen de inhoud, maar ook de communicatie over standpunten krijgt meer en meer lokale en regionale inkleuring.’

Sabine Gielens
Beveiliging & Crisismanagement

‘De drinkwatervoorziening is topvitaal en moet op alle fronten beschermd worden; tegen de risico’s van drones tot ongewenste openbaarheid van gevoelige (beveiligings)gegevens die drinkwaterbedrijven met de overheid delen.’

Lieke Coonen
Bronnen & Kwaliteit

‘Grond- en oppervlaktewater vormen de basis voor ons drinkwater. Om betrouwbaar drinkwater te kunnen leveren zijn schone bronnen essentieel. De Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater moet hier een belangrijke bijdrage aan leveren.’

Vewin Lobby-agenda

Standpunten van de drinkwatersector

Aan het begin van het nieuwe parlementaire jaar presenteert Vewin haar geactualiseerde Lobby-agenda. De agenda 2016-2017 bevat de onderwerpen, die in het komende politieke jaar voor de drinkwatersector belangrijk zijn, zowel in Den Haag als in Brussel. Een overzicht van de meest actuele topics.

1 2 3

De lobby van de drinkwatersector is erop gericht de drinkwaterbedrijven in staat te stellen hun wettelijke taak uit te voeren: het leveren van veilig, gezond, betaalbaar en lekker drinkwater, 24 uur per dag, 7 dagen in de week. Daartoe formuleert Vewin standpunten op voor de sector relevante terreinen, in nauwe samenspraak met de tien Nederlandse drinkwaterbedrijven.

De top 3 van...

De stuurgroepsecretarissen vertellen meer over hun drie meest actuele dossiers. Alle standpunten zijn, als position papers, terug te vinden op de Vewin-website, www.vewin.nl/standpunten.

Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater, Omgevingswet, Ketenaanpak medicijnresten uit water

Lieke Coonen

Secretaris Vewin-stuurgroep Bronnen & Kwaliteit

Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater – Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM)

Sluit een Bestuursakkoord over de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater.

De Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater inventariseert maatregelen die een impuls geven aan de verbetering van de waterkwaliteit. Vewin kan zich vinden in de prioriteiten gewasbeschermingsmiddelen, mest en geneesmiddelen en de extra aandacht voor de kwaliteit van de bronnen voor de drinkwatervoorziening. Aangezien de prioriteiten ook op het beleidsterrein van de ministeries van EZ en VWS liggen, is het noodzakelijk dat deze departementen actief deelnemen. Een voortvarende uitvoering van de maatregelen door alle ketenpartijen en jaarlijkse monitoring en waar nodig aanscherping vragen continue aandacht. De Delta-aanpak mag niet vrijblijvend zijn.

Omgevingswet – Ministerie van IenM

Neem nationale bescherming van het nationale belang drinkwatervoorziening op in de AMvB's.

De Omgevingswet en bijbehorende AMvB's bieden het nieuwe juridische kader voor maatschappelijke opgaven en ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving. De Omgevingswet bepaalt dat overheden bij hun uitoefening van taken en bevoegdheden rekening moeten houden met de veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening. Het belang van de drinkwatervoorziening moet tot uiting komen in de AMvB's, in het bijzon-

der bij de regels voor milieubelastende en lozingsactiviteiten. Vewin pleit voor formele betrokkenheid van drinkwaterbedrijven bij vergunningen of maatwerkvoorschriften die het drinkwaterbelang kunnen raken. Vewin vindt het van belang om samen met het IPO, de Unie van Waterschappen en de VNG af te spreken hoe om te gaan met de ontstane beleidsvrijheid in het stedelijk waterbeheer, de waterketen en de veiligstelling van de drinkwatervoorziening ten aanzien van lozingen.

Ketenaanpak medicijnresten uit water – Ministerie van IenM

Neem vóóran in de geneesmiddelenketen maatregelen zodat medicijnresten niet in drinkwaterbronnen terecht komen.

Vewin vindt de Ketenaanpak medicijnresten uit water belangrijk om de aanwezigheid van medicijnresten in drinkwaterbronnen zoveel mogelijk te voorkomen. Verschillende drinkwaterbedrijven zijn nu al genoodzaakt hun zuivering uit te breiden om de medicijnresten uit het water te zuiveren. De drinkwatersector draagt graag bij aan de ketenaanpak, onder andere via onderzoek naar efficiënte zuivering. Het is van belang dat ook vóóran in de keten maatregelen worden genomen om emissies te voorkomen. Bij de ontwikkeling en toelating van geneesmiddelen moet milieu-informatie van humane en diergeneesmiddelen toegankelijk worden gemaakt en moet aandacht zijn voor de effecten op water. Ook bij het voorschrijven en gebruik van medicijnen zijn maatregelen mogelijk, zoals milieuvriendelijkere alternatieven, kleinere verpakkingen en het tijdelijk apart opvangen van urine na een korte kuur. Het is van belang dat iedere schakel in de keten zijn verantwoordelijkheid neemt.

Rob Eijnsink

Secretaris Vewin-stuurgroep Bodem & Infrastructuur

STRONG – Ministerie van IenM

Geef drinkwater als nationaal belang een primaire positie bij de afweging van belangen en ordening van de ondergrond. Sluit mijnbouwactiviteiten uit binnen beschermingszones en reserves voor de toekomst in STRONG.

STRONG moet voor het ondergrondse ruimtegebruik een afwegingskader en een voorkeursvolgorde met prioriteit voor drinkwater bevatten. In STRONG moeten aanvullende strategische en nationale voorraden voor de toekomstige drinkwatervoorziening worden aangewezen én beschermd. Ongewenste en onomkeerbare ontwikkelingen, die strijdig zijn met gebruik voor de drinkwatervoorziening, moeten in deze gebieden worden voorkomen. Voor geothermie is het gewenst meer zicht te krijgen op de risico's voor grondwater. Zolang die risico's niet helder zijn, moet volgens Vewin het voorzorgsprincipe gelden. Zeker in aanvullende strategische voorraadgebieden kan dan ook geen geothermie plaatsvinden. In het plan-MER zijn gebieden voor de drinkwatervoorziening slechts ten dele bij voorbaat uitgesloten voor schaliegaswinning. Aanvullende uitsluiting van schaliegas in boringvrije zones en reserves voor de toekomstige drinkwatervoorziening moet in STRONG plaatsvinden.

Bodemverontreiniging – Ministerie van IenM

Neem in de aanvullingswet bij de Omgevingswet de opdracht op om maatregelen te treffen als in de toekomst bodemverontreinigingen worden aangetroffen die de drinkwatervoorziening bedreigen.

Het Bodemconvenant van 2015, tussen overheden en bedrijfsleven, bevat afspraken over de aanpak van nu bekende verontreinigingsgevallen waarbij sprake is van verspreiding via het grondwater. De drinkwatersector heeft belang bij een zorgvuldige afronding van de spoedoperatie en adequate aanpak van die gevallen die een bedreiging zijn voor de waterwinning. In een belangrijk deel van de grondwateronttrekkingen voor drinkwater worden verontreinigingen aangetroffen die veroorzaakt zijn door bodemvervuiling. De sector dringt aan op een zorgvuldige uitvoering van het Bodemconvenant en adequate maatregelen voor bedreigde waterwinningen. Na afloop van de spoedoperatie blijft een groot aantal verontreinigingsgevallen in de bodem achter. De aanvullingswet Bodem bij de Omgevingswet zal een kader moeten bieden voor aanpak als later alsnog blijkt dat waterwinningen bedreigd worden.

Infrastructuur – Ministerie van Economische Zaken

Versterk de rechtspositie van publieke drinkwaterleidingen om ongestoord in de bodem te liggen.

Drinkwaterleidingen moeten veilig, beschermd en geordend in de bodem kunnen liggen. Door toegenomen druk op de ondergrondse ruimte is een betere ordening van de ondiepe ondergrond noodzakelijk, met meer ruimte voor infrastructuur. Integrale maatschappelijke kosten moeten de basis zijn voor besluitvorming over ruimtelijke ontwikkeling door overheden. Werkelijke kosten voor het verleggen van leidingen moeten daarin meegewogen worden. Verlegregelingen moeten voldoende financiële prikkels blijven bevatten om dit te waarborgen.

Precario, Belastingen, Bestuursakkoord Water

Hendrik Jan Ijsinga

**Secretaris Vewin-stuurgroep Doelmatigheid,
Transparantie en Waterketen**

Precario – Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)

Schaf de precariobelasting op waterleidingen zo snel mogelijk af, conform de wens van de Tweede Kamer.

De gemeentelijke precarioheffing op waterleidingen leidt steeds vaker tot onwenselijk forse verhoging van de drinkwaterrekening. De minister van BZK heeft in de zomer van 2016 een wetsvoorstel ingediend om precario-belasting op nutsnetwerken door gemeenten, provincies en waterschappen per 2017 af te schaffen. Overheden die in 2015 precario-inkomsten hadden, krijgen maar liefst tien jaar de tijd om de belasting af te bouwen. Deze overheden weten dat de Tweede Kamer zich al sinds 2004 via diverse moties heeft uitgesproken vóór afschaffing van de precariobelasting op nutsnetwerken. Vewin vindt dat de afschaffing van precario er niet toe mag leiden dat gemeenten via andere (privaatrechtelijke) wegen vergoedingen gaan opleggen voor waterleidingen. Overheden moeten stoppen met drinkwater te beschouwen als bron van inkomsten om begrotingstekorten aan te vullen.

Belastingen – Ministerie van Financiën

Verlaag de belastingdruk op drinkwater.

Drinkwater is een gezonde eerste levensbehoefte die gemaakt wordt van een overvloedig aanwezige grondstof. Bovenop de kosten voor drinkwater

betalen consumenten een opslag voor belastingen van bijna 25%, vooral vanwege de Belasting op Leidingwater (BoL). Uit onderzoek naar het watergebruik bij mensen thuis blijkt dat de BoL geen invloed heeft op het gebruik en dus niet het beoogde milieueffect sorteert. Het belasten van drinkwater is geen milieumaatregel.

Afschaffing van de BoL betekent een lagere belastingdruk op deze primaire levensbehoefte. Dit betekent dat iedereen hier gelijkelijk van profiteert; voor een gemiddeld gezin betekent dit een lastenverlichting van € 33 (excl. btw) per jaar. Afschaffing van de BoL past in de trend om kleine belastingen af te schaffen die relatief veel uitvoeringslasten en administratie met zich meebrengen, zowel bij de Belastingdienst als bij de drinkwaterbedrijven.

Bestuursakkoord Water – Ministerie van IenM

Wet- en regelgeving die de samenwerking in de waterketen belemmert, moet worden aangepast.

In het Bestuursakkoord Water (BAW) is afgesproken dat meer zal worden samengewerkt in de waterketen, om zo kosten te besparen en de kwaliteit van dienstverlening te verhogen. De doelen van het BAW liggen binnen handbereik. De drinkwaterbedrijven zijn ervan overtuigd dat door intensivering van de samenwerking beter kan worden ingespeeld op de wensen van burgers en op ontwikkelingen in de samenleving. Vewin zet bij nieuwe afspraken met de BAW-partners (IPO, VNG, UvW en het rijk) in op waterkwaliteit, implementatie van de Omgevingswet en op innovaties in de waterketen. Vewin vraagt de overheid de samenwerking in de waterketen te ondersteunen met beleid en in regelgeving. Belemmeringen vanuit de (fiscale) regelgeving, zoals het vervallen van de btw-koepelvrijstelling bij samenwerking met een drinkwaterbedrijf, moeten worden opgelost.

Sabine Gielens

Secretaris Vewin-stuurgroep Beveiliging & Crisismanagement

Initiatiefwetsvoorstel Wet open overheid (Woo) – Ministerie van BZK

Borg de veiligheid van gegevens van de vitale infrastructuur in het initiatiefwetsvoorstel Wet open overheid.

Het initiatiefwetsvoorstel Woo, dat de huidige Wet openbaarheid van bestuur (Wob) moet gaan vervangen, is aangenomen door de Tweede Kamer en ligt nu voor bij de Eerste Kamer. In de Wob is de bescherming van gevoelige gegevens die vitale bedrijven – waaronder drinkwaterbedrijven – met de overheid delen, niet expliciet geborgd. Het betreft hier informatie die in het kader van de nationale veiligheid wordt uitgewisseld, verplicht en onverplicht. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om gegevens over de beveiliging van ICT-systemen, maar ook over onderlinge afhankelijkheden tussen vitale sectoren. Openbaarmaking van dit soort gegevens maakt vitale aanbieders kwetsbaar voor gerichte aanvallen. De veiligheid van de vitale infrastructuur kan in het initiatiefwetsvoorstel Woo overkoepelend worden geborgd door verruiming van de absolute uitzonderingsgrond 'Veiligheid van de Staat' met 'Veiligheid van de vitale infrastructuur'. Hiermee wordt gevoelige informatie beter beschermd en daarmee ook de veiligheidsbelangen van de vitale sectoren én van de maatschappij.

Drones – Ministerie van IenM

Neem in luchtvaartregelgeving een gebiedsverbod op voor drones boven spaarbekkens, infiltratieplassen en -kanalen en directe onttrekkingspunten in rijkswateren.

1 2 3 Initiatiefwetsvoorstel Woo, Drones, NIB-richtlijn

De drinkwatervoorziening behoort tot de vitale infrastructuur van Nederland. Uitval leidt tot maatschappelijke ontwrichting. De drinkwatervoorziening kent een hoog niveau van beveiliging, maar ook een open infrastructuur met bijvoorbeeld spaarbekkens. Deze infrastructuur is kwetsbaar voor misbruik met drones door kwaadwillenden. Daarom moet er op deze plaatsen een gebiedsverbod voor drones komen, met een uitzondering voor drones van de drinkwaterbedrijven zelf. De drinkwaterbedrijven beheren bij elkaar 23.000 ha natuurgebied dat belangrijk is voor een goede bescherming van de drinkwaterbronnen. Voor efficiënte en effectieve monitoring en inspectie van deze gebieden, is eigen gebruik van drones noodzakelijk.

Richtlijn voor Netwerk- en Informatiebeveiliging (NIB-richtlijn) – Ministerie van Veiligheid en Justitie (VenJ)

Beleg handhaving en toezicht naleving NIB-richtlijn bij sectorale toezichthouder IIT.

De NIB-richtlijn regelt voor vitale sectoren, zoals drinkwaterbedrijven, een ICT-meldplicht én een zorgplicht voor de veiligheid van hun netwerk- en informatiesystemen. Implementatie van de richtlijn moet plaatsvinden via een Kaderwet, door middel van uitbreiding van het Nederlandse wetsvoorstel meldplicht cyber security. Dit wetsvoorstel kent al een ICT-meldplicht voor vitale sectoren en bevat een adequaat beschermingsregime voor het vertrouwelijk melden van ICT-incidenten. Bij de implementatie moet rekening worden gehouden met bestaande bevoegdheden en vigerende drinkwaterregelgeving. Waar nodig kan het Nationaal Cyber Security Centrum van VenJ een inhoudelijke adviesrol hebben. De zorgplicht moet realistisch zijn, ofwel risico-gebaseerd. Voor de aan de zorgplicht gekoppelde auditverplichtingen moet een bijzondere openbaarheidsregeling komen, om te voorkomen dat auditrapportages, met daarin informatie over de beveiliging van ICT-systemen, op basis van de Wob openbaar kunnen worden.

Amarins Komduur

Secretaris Vewin-stuurgroep Communicatie

Het doel van de Stuurgroep Communicatie is om beleid en de bijbehorende communicatie ter versterking van de lobby goed op elkaar af te stemmen door nauwe samenwerking tussen de inhoudelijke stuurgroepen en de Stuurgroep Communicatie. Het communicatiebeleid is gericht op een permanente behartiging van de belangen van de drinkwatersector in Den Haag en Brussel.

Het nieuwe parlementaire jaar zal vooral in het teken staan van de Tweede Kamerverkiezingen op 17 maart 2017. Dit betekent een jaar vol veranderingen, met een nieuw regeerakkoord, en het aantreden van nieuwe bewindspersonen en Kamerleden. Om de nieuwe waterwoordvoerders op de hoogte te brengen van de achtergronden en standpunten op het gebied van drinkwater organiseert Vewin kennismakingsbezoeken met de drinkwatersector. Dit naast informatievoorziening via de website, position papers, het magazine Waterspiegel, de jaarlijkse Lobby-agenda en nieuwsberichten.

De Stuurgroep Communicatie draagt zorg voor een optimale afstemming tussen inhoud en communicatie ter versterking van de lobby.

Ook vindt in de stuurgroep het afstemmen van gezamenlijke communicatie van de drinkwaterbedrijven en het uitwisselen van kennis, (bedrijfs)informatie en ervaringen plaats.

Wetsvoorstel afschaffen precariobelasting

Minister Plasterk (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) heeft eind juni een wetsvoorstel ingediend tot afschaffing van de precariobelasting voor nutsnetwerken, zoals drinkwaterleidingen. Gemeenten, maar ook provincies en waterschappen, kunnen nu nog precario heffen op onder meer kabels en leidingen onder de grond, maar als het aan de minister ligt, komt daar dus verandering in.

De precariobelasting op leidingen is de drinkwaterbedrijven al jaren een doorn in het oog, omdat zij deze kosten moeten doorberekenen aan hun klanten. Dit leidt vaak tot forse verhoging van de drinkwaterfactuur, terwijl drinkwater een eerste levensbehoefte is die niet als indirecte en voor de burger ondoorzichtige bron moet fungeren voor het opvullen van gemeentelijke begrotingstekorten. Bovendien is het aantal gemeenten dat deze vorm van belasting heft, in hoog tempo groter geworden en zijn de tarieven fors gestegen. Er moet soms tot € 65 precario worden betaald per huishouden, terwijl de waterrekening

(inclusief rijksbelastingen) gemiddeld € 170 bedraagt.

Overgangstermijn stoppen precarioheffing

Gemeenten, provincies en waterschappen krijgen maar liefst tien jaar de tijd om deze vorm van precarioheffing af te bouwen en te stoppen. Het kabinet heeft gekozen voor deze zeer ruime overgangstermijn, zodat daarin de effecten kunnen worden opgevangen van inkomstenderving bij de gemeenten. De overgangperiode kan worden ingekort bij een grotere hervorming of verruiming van het gemeentelijk belastinggebied. Het overgangsrecht geldt alleen voor gemeenten die in 2015 ook daadwerkelijk inkomsten genoten van deze belasting. Onder de overgangsregeling kan een gemeente nog maximaal precario heffen naar het tarief dat gold op 10 februari 2016; de datum waarop Plasterk het wetsvoorstel heeft aangekondigd. Zo wil de minister voorkomen dat de tarieven verder oplopen en het aantal gemeenten dat precario heft, verder stijgt. Volgens Vewin moet het voor

gemeenten mogelijk zijn om in hun meerjarenplannen sneller tot afbouw en beëindiging van precarioheffing op waterleidingen te komen.

Volgens onderzoeksinstituut COELO zijn er ongeveer 90 gemeenten (van de 390) die in 2016 belasting heffen op nutsnetwerken. Zij innen zo in totaal ongeveer € 180 miljoen aan precario. Daarnaast zijn er ook drie waterschappen die precariobelasting heffen op nutsnetwerken.

Al meer dan tien jaar onwenselijk

Vewin maakt zich al sinds 2004 hard voor afschaffing van deze onwenselijke belasting en weet zich daarbij gesteund door een meerderheid van de Tweede Kamer. Nog in november 2015 stemde de Kamer opnieuw in met een motie voor snelle afschaffing van de precariobelasting op gas-, water- en elektriciteitsnetwerken. Vewin rekt op spoedige instemming met de wet door de Tweede Kamer, zodat de onstuurige groei van precarioheffing per 1 januari 2017 wordt gestopt.

Klaar voor het nieuwe parlementaire jaar

Jos van den Akker

In de afgelopen maanden is de samenstelling van Bureau Brussel van Vewin en de Unie van Waterschappen flink veranderd. De vorige twee adviseurs zijn beiden overgestapt naar een baan in Nederland. De nieuwe bezetting van Bureau Brussel bestaat nu uit Jos van den Akker en Dieter Staat. Zij stellen zich graag voor.

Jos van den Akker en Dieter Staat zijn beiden ervaren lobbyisten en adviseurs Europese zaken. Van den Akker werkte – na zijn studies Internationaal en Europees Recht en Europese Politieke wetenschappen – onder andere bij de Europese Commissie en de Raad van Europa. Van 2009 tot 2016 was hij als beleidsmedewerker werkzaam in het Europees Parlement, waar hij ook manager was van de zogeheten ‘MEP water group’. Staat studeerde Politicologie en European Union Studies en werkte in Brussel achtereenvolgens bij LTO Nederland, als beleidsmedewerker van een lid van het Europees Parlement en als liaison voor het ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM).

In hun verschillende functies in Brussel hebben Van den Akker en Staat duidelijk ervaren hoe belangrijk het is dat Europa blijft werken aan gedegen Europees (drink)waterbeleid, wat tegelijkertijd niet wil zeggen dat de EU alles bepaalt. Ze vinden het een enorm mooie taak om de belangen van de Nederlandse drinkwaterbedrijven in Brussel te mogen behartigen.

Lobby-agenda 2016-2017

Ook in het nieuwe Europese parlementaire jaar spelen er veel zaken die voor de drinkwatersector van belang zijn. Hieronder een kort overzicht van de belangrijkste Europese dossiers.

Jos van den Akker:

Drinkwaterrichtlijn

Richt Drinkwaterrichtlijn op kerndoel: gezond en schoon drinkwater.

De Europese Commissie evalueert de Drinkwaterrichtlijn. Bij de mogelijke herziening van de richtlijn in 2017 is het essentieel dat de Commissie uit blijft gaan van het voorzorgsprincipe en voorzorgsnormen. Ook is een relatie met de Kaderrichtlijn Water (KRW) van belang voor wat betreft de verplichting van lidstaten om drinkwaterbronnen te beschermen. De Europese Commissie moet zich daarnaast inzetten voor harmonisatie van regelgeving voor chemicaliën en materialen in contact met drinkwater. Naar aanleiding van het Europese burgerinitiatief Right2Water wordt gekeken naar mogelijkheden om meer transparantie in te passen in de Drinkwaterrichtlijn. Vewin wil dat de Richtlijn zich alleen blijft richten op het kerndoel: gezond en schoon drinkwater. Mocht de richtlijn toch uitgebreid worden, dan stelt Vewin voor gebruik

te maken van bestaande nationale benchmarkinginitiatieven, op vrijwillige basis.

Strategie medicijnresten in het milieu

Stel de bronaanpak, het voorzorgsprincipe en 'de vervuiler betaalt' centraal in de Strategic Approach to Pharmaceuticals in the Environment.

De Europese Commissie beoogt in 2017 een strategie voor geneesmiddelen in het milieu vast te stellen. Vewin roept de Commissie op in deze strategie de Nederlandse 'Ketenaanpak geneesmiddelen in water' te ondersteunen en haast te maken met publicatie ervan, omdat deze strategie al jaren wordt beloofd. Verschillende medicijnsoorten moeten vervolgens ook worden opgenomen op de prioritaire stoffenlijst bij de herziening hiervan.

EU-richtlijn Consumentenrechten

Introduceer een uitzonderingspositie voor drinkwaterbedrijven voor informatieverplichtingen en gevolgen van ongevraagde levering, aangezien zij georganiseerd zijn als een DAB.

De EU-richtlijn Consumentenrechten eist van drinkwaterbedrijven dat zij bij het aangaan van een contract met een klant melden dat deze een bedenktijd heeft. Binnen veertien dagen kan de klant het contract zonder opgave van redenen beëindigen. Het in deze periode gebruikte water hoeft niet vergoed te worden.

Deze bedenktijd past niet bij drinkwaterbedrijven; zij zijn een dienst van algemeen belang (DAB) en de klant heeft geen leidinggebonden alternatief. Daarom zou deze informatieverplichting niet moeten gelden voor drinkwaterbedrijven. Bij ongevraagde levering komt geen overeenkomst tot stand en mag de consument het geleverde kosteloos behouden. De drinkwatersector vindt het bewust opendraaien van de kraan – ofwel het afnemen van drinkwater door een nieuwe bewoner – geen ongevraagde levering. Om misverstanden te voorkomen, dienen drinkwaterbedrijven in de richtlijn een uitzonderingspositie te krijgen voor ongevraagde levering.

Dieter Staat:

Trans-Atlantisch handels- en investeringsverdrag (TTIP)

Houd drinkwater buiten het TTIP-akkoord.

De Europese Unie en de Verenigde Staten onderhandelen al geruime tijd over een trans-Atlantisch handelsakkoord (TTIP). De partijen richten zich erop nog in 2016 een akkoord te bereiken, al is het onzeker of dit wordt gehaald. Het is van belang voor de drinkwatersector dat in lijn met het subsidiariteitsprincipe de Nederlandse bevoegdheid ten aanzien van de organisatie van de drinkwatervoorziening niet wordt aangetast. In Nederland is vastgelegd dat de drinkwatervoorziening een kerntaak van de overheid is en een dienst van algemeen belang (DAB). Het is belangrijk dat het handelsakkoord niet leidt tot verlaging dan wel aanpassing van de Europese sociale en milieutechnische standaarden en normen. Ook in andere Europese dossiers, zoals aanbestedingsrichtlijnen, staatssteun en handel moet Nederland er scherp op blijven dat de exclusieve beslissingsbevoegdheid over de drinkwatervoorziening

Dieter Staat

volledig in eigen hand blijft en niet wordt beïnvloed door economische belangen.

Fitness check Vogel- en Habitatrictlijnen

Borg de wederzijdse belangen van natuurbeheer en drinkwater bij een herziening van de Vogel- en Habitatrictlijn en zet in op robuuste gebieden en functiecombinaties.

De Europese Commissie werkt aan een mogelijke herziening van de Vogel- en Habitatrictlijnen. Eind 2016 worden aanbevelingen gedaan en wordt bepaald hoe deze verder uitgewerkt gaan worden. De EU-lidstaten en het Europees Parlement pleiten voor betere implementatie en tenuitvoerlegging van de bestaande wetgeving in plaats van een mogelijke herziening. Hiermee willen ze voorkomen dat standaarden worden afgezwakt en de doelstellingen van de richtlijnen beter worden gehaald.

Circulaire economie

Laat milieunormen van onder andere de Kaderrichtlijn Water en de Drinkwaterrichtlijn leidend zijn bij het opstellen van einde-afvalcriteria voor de circulaire economie.

Vewin ondersteunt het concept 'circulaire economie' en onderschrijft het principe 'van afvalstof naar grondstof'. De drinkwatersector levert zelf al sinds de jaren 90 een belangrijke bijdrage aan de circulaire economie. Zo produceert de sector op basis van vrijwel alle reststoffen van de drinkwaterproductie jaarlijks vele duizenden tonnen aan duurzame grondstoffen, zoals kalkkorrels voor onder andere de glasindustrie en de tapijtindustrie, waterrijzer voor biogasinstallaties, filterzand en -grind voor de bollenteeltgebieden, humuszuur als bodemverbeteraar en grondstoffen voor bouwmaterialen, kunstgrasvelden en woningbouw. Er is geen behoefte aan een Brussels kader voor waterhergebruik en het hergebruik van afvalwater voor de productie van drinkwater moet niet verplicht worden.

Joke Cuperus, PWN

‘Drinkwaterbelang randvoorwaardelijk bij Kustpact’

PWN-directeur Joke Cuperus vertegenwoordigt Vewin bij de gesprekken in de aanloop naar het Kustpact van minister Schultz van IenM. Er spelen in het kustgebied verschillende belangen en de ervaring van Cuperus met het zoeken naar samenwerking en verbinding komt hier dan ook goed van pas. ‘Vanuit onze positie als drinkwaterbedrijven en grote natuurbeheerders in het Nederlandse duingebied is het belangrijk dat onze belangen op het netvlies staan bij de andere stakeholders.’

Sinds 1 november 2015 vervult Joke Cuperus de functie van directeur van PWN. Ze had al ruime ervaring als directeur binnen de publieke sector in het onderwijs, de gemeente, de provincie en het rijk, maar nog niet bij een waterbedrijf: *wat viel haar deze eerste 10 maanden bij PWN op?*

Cuperus: 'Als hoofdingenieur-directeur bij Rijkswaterstaat en als lid van de Deltacommissie Grote Rivieren had ik natuurlijk al eerder te maken met de belangen van de drinkwatervoorziening. Nu ik directeur ben van een drinkwaterbedrijf, realiseer ik me hoe weinig men – liever gezegd: wij bij Rijkswaterstaat destijds – zich bewust is van het belang van zoetwaterbronnen. Als directeur van PWN heb ik de afgelopen tijd met m'n eigen ogen kunnen zien wat er allemaal komt kijken bij de productie van drinkwater. Ik ben nog steeds van mening dat je niet genoeg kunt benadrukken hoe belangrijk goed en betrouwbaar drinkwater is, en dus hoe belangrijk het is om goed voor je bronnen te zorgen! Wat me bij PWN opvalt, is de grote gedrevenheid waarmee de medewerkers dag in, dag uit bezig zijn met de productie van drinkwater én het beheren van de duinterreinen die aan onze zorg zijn toevertrouwd. Naast drinkwaterproductie en natuurbeheer maken enkele specifieke elementen, zoals PWN Technologies, de internationale samenwerkingsprojecten en bijvoorbeeld de eigen campings in het duingebied, dit tot een zeer boeiend en divers bedrijf.'

Welke prioriteiten ziet u voor PWN de komende jaren?

Cuperus: 'Kort samengevat zijn wat mij betreft voor de komende jaren de speerpunten: innovatie, duurzaamheid en verbinding zoeken. We leggen steeds meer nadruk op samenwerking met partners en stakeholders. Een mooi voorbeeld is de overeenkomst die we onlangs sloten met Tata Steel in IJmuiden, over terreinbeheer en natuurontwikkeling. Ook zullen we nog actiever gaan kijken naar mogelijkheden voor onze reststoffen, via AquaMinerals, de voormalige Reststoffenunie. Verder verwacht ik de komende tijd nauwer te gaan samenwerken met natuurorganisaties, gemeenten en waterschappen. Binnen PWN Technologies gaan wij door met het ontwikkelen van veelbelovende en innovatieve technieken en concepten, waarvoor ook in het buitenland steeds meer belangstelling ontstaat. Duurzaamheid speelt daarbij een steeds belangrijkere rol. Zo hebben wij eerder dit jaar de opdracht gekregen om kennis over de door ons ontwikkelde CeraMac®-membraantechnologie in te brengen bij het Singaporese waterbedrijf PUB. We doen dat overigens niet alleen, maar via een vestiging ter plaatse met Singaporese collega's en met lokale relaties.'

U neemt namens Vewin deel aan de gesprekken met minister Schultz over het Kustpact. Wat is het belang van de drinkwaterbedrijven daarbij?

Cuperus: 'Een aantal drinkwaterbedrijven is voor de productie van het drinkwater afhankelijk van de duininfiltratie: PWN, Evides, Dunea en Waternet. Bij elkaar heb je het dan over het drinkwater voor bijna de helft van alle Nederlanders. Het gaat voor een groot deel om geïnfiltreerd oppervlaktewater, waardoor de duinen een onmisbare schakel zijn in de zuivering en ook een bufferfunctie hebben. De duinwaterbedrijven beheren het grootste deel van de Nederlandse duinen en horen daarmee tot de grotere natuurbeheerders van ons land. Vanuit beide posities is het natuurlijk van groot

belang dat wij kunnen meepraten als de overheid afspraken maakt voor de kust, zoals minister Schultz wil vastleggen in haar Kustpact.'

Provinciale structuurvisies

Het Kustpact heeft als doel de gezamenlijke waarden van de kust te erkennen, bestuurlijke intenties uit te spreken en afspraken te maken over wat nodig is voor het behoud en ontwikkeling van de kust. Naast natuurbeheer en drinkwatervoorziening spelen in het kustgebied ook belangen op het gebied van toerisme, recreatie en horeca, naast natuurlijk de kustveiligheid. Het pact krijgt de vorm van een convenant met alle stakeholders.

Cuperus: 'Iedereen wil graag goed voor de Nederlandse kust zorgen, ook om bijvoorbeeld een volledig dichtgebouwd duingebied te voorkomen. Door de vele belangen is het weerbarstige materie, waarbij de verdeling van bevoegdheden tussen rijk en provincies de zaak niet eenvoudiger maakt. De minister wil een aantal nationale kaders stellen, die door de provincies in hun structuurvisies nader worden uitgewerkt. Dan is het goed dat wij ervoor kunnen zorgen dat de belangen van de drinkwatervoorziening bij iedereen helder op het netvlies en hoog op de agenda staan.'

'De minister heeft nu in grote lijnen een nationaal kader geschetst, dat vervolgens decentraal moet worden ingevuld. De volgende stap wordt dus ook dat wij met de verschillende provincies gaan praten over de rol van drinkwater en natuur bij de regionale uitwerking in de structuurvisies. Sommige provincies zijn al wat verder met die visies, dus wellicht kunnen we best practices uit die provincies delen met anderen.'

Wat is er in het Kustpact opgenomen over de bescherming van de drinkwatervoorziening?

Cuperus: 'De exacte bewoording is nog onderwerp van discussie, maar er wordt onderkend dat dit een belang is dat nauwkeurig moet worden afgewogen. Het drinkwaterbelang en het natuurbe-

lang hebben naast kustveiligheid en de andere belangen duidelijk de aandacht. Daarbij helpt het natuurlijk dat drinkwater inmiddels is bestempeld als nationaal belang. De drinkwatervoorziening moet randvoorwaardelijk zijn voor andere ruimtelijk-economische ontwikkelingen in het kustgebied.'

Merkt u bij het Kustpact dat de functies 'drinkwater' en 'natuurbeheer' elkaar versterken qua bescherming?

Cuperus: 'Ontegengesteld: het zijn twee zijden van dezelfde medaille. Voor veilig drinkwater moet je je bronnen goed beschermen. Een schone natuur zorgt voor die bescherming. Dus als wij de natuur goed beheren en beschermen, stellen wij de drinkwatervoorziening veilig. Water is natuur! Je ziet dan ook dat natuurbeheer en duurzaamheid steeds meer vervlochten raken in onze bedrijfsvoering. Zo nemen wij bij de modernisering van onze putten meteen de natuurcompensatie integraal mee. Ook in andere projecten gebeurt dat. Op onze campings in het duingebied is geen straatverlichting, om de natuur 's nachts rust te geven. Voor de fietspaden in ons beheergebied onderzoeken we momenteel verlichting die alleen aangaat als er daadwerkelijk fietsers of wandelaars zijn. Ook plaatsen we zo weinig mogelijk borden, om een zo natuurlijk mogelijke omgeving te creëren. Allemaal kleine dingen die samen maken dat de natuur zich goed kan ontwikkelen en dat bezoekers er optimaal van kunnen genieten. Overigens verwacht ik dat we ook op dit gebied de komende jaren nog meer zullen gaan samenwerken met partners zoals Staatsbosbeheer en milieu- en natuurorganisaties. Want je lijkt in je eentje soms misschien sneller te gaan, maar samen kom je véél verder!'

'INNOVATIE, DUURZAAMHEID EN VERBINDING ZOEKEN'

Voorbeeld kennis-samenwerking: infiltratiegebied Kieftenvlak

Het Kieftenvlak in Heemskerk is de plek waar PWN voorgezuiverd IJsselmeerwater uit Andijk de duinen inpompt. Via het duinzand worden dan chemische stoffen, bacteriën en virussen uit het water gezuiverd. Na 30 dagen wordt het water opgepompt en – na enkele nazuiveringen – geleverd aan de consument.

Bij een duindoorbraak kan zout zeewater in het Kieftenvlak terecht komen, wat de drinkwatervoorziening van 2 miljoen Noord-Hollanders in gevaar zou kunnen brengen. Daarom onderzochten PWN en Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) in 2014 samen hoe het infiltratiegebied beter kan worden beschermd tegen zout water uit zee. De oplossing werd gevonden in 'dynamisch kustbeheer': de natuur een handje helpen, door de wind vrij spel te geven!

Building with nature

Aan de noordwestzijde van het infiltratiegebied is met 15.000 m³ zand een kunstmatig duin aangelegd. Ook zijn op het buitenste

duin, direct aan het strand, groeven gemaakt, waardoor het zand van het strand kan aanwaaien. Deze manier van werken valt onder de noemer 'building with nature'. De waterleidingen op de plek van het nieuwe duin zijn vervangen door onderhoudsarme, zwaardere exemplaren, die de druk van de waterkering goed aankunnen.

Natuur en duin samen versterken

Omdat stuivend zand de motor is van het duinsysteem, profiteert ook de kwetsbare natuur in het gebied mee. Door stuivend kalkhoudend zand neemt het effect van de verzuring af, en nemen de bloemrijke graslanden in kwaliteit toe. Dit heeft een positief effect op het insectenleven, wat weer goed is voor vogels, zoals de zeldzame tapuit.

Kennisontwikkeling

Door dit innovatieve project leren PWN en HHNK samen beter begrijpen hoe het zandige systeem in elkaar zit en hoe de opgedane kennis kan worden toegepast om ook op andere kustlocaties de natuur en de duinen tegelijkertijd te versterken.

Mestkorrels uit afvalwater Schiphol

Samen met Amsterdam Airport Schiphol, KWR en Vewin heeft Evides Industrierwater de afgelopen jaren uit het afvalwater van Schiphol duurzame kunstmest geproduceerd. De eerste mestkorrels werden onlangs uitgestrooid bij de landingsbanen op de luchthaven. Op haar afvalwaterzuiveringsinstallatie Schiphol heeft Evides Industrierwater in een demo-installatie onderzocht of het mogelijk was uit afvalwater van de luchthaven op duurzame wijze fosfaat – in de vorm van struvietkorrels – terug te winnen en te hergebruiken. Gedurende de proef in 2014 en 2015 is totaal ongeveer 700 kilo struviet teruggewonnen.

Luchtvaart- en watersector verduurzamen samen

Het initiatief is destijds ontstaan uit een dubbele behoefte. Vanuit maatschappelijk verantwoord ondernemen streeft de luchtvaartsector naar verduurzaming van de bedrijfsvoering. De watersector heeft de ambitie om de waterketen te verduurzamen en innovatieve technologie uit de sector daarbij een kans te geven. De twee sectoren hebben elkaar gevonden in dit zogeheten 'cradle-to-cradle concept' rondom fosfaat, waarbij het draait om hergebruik van afvalstromen.

De toepassing van het geproduceerde struviet als meststof zorgt voor een weelderig grasland bij het landingsterrein, waardoor onkruid geen kans krijgt. Hierdoor kan het onkruid duurzaam worden beheerd en worden vogels op afstand gehouden. Dit draagt bij aan de vliegveiligheid.

Strategisch belang fosfaat

Fosfaat is een belangrijke grondstof voor de voedselproductie voor de mens. Omdat de beschikbare voorraad kleiner wordt, is terugwinning en hergebruik van belang.

Bestuursakkoord Water

Brabantse Wal; grensover- schrijdende samenwerking loont

In de 255 hectare natuurgebied die Evides Waterbedrijf op de Brabantse Wal (onder Bergen op Zoom) beheert, maakt het drinkwaterbedrijf van grondwater drinkwater. Bij het beheer van dit gebied is nadrukkelijk de samenwerking gezocht met andere waterketenpartners, in Nederland én België. 'Waar partijen elkaar eerst niet wisten te vinden, is de laatste jaren de weg ingeslagen van samenwerking, met aansprekende resultaten als gevolg.'

Uit grondwater dat zich diep onder de Brabantse Wal in de bodem bevindt, maakt Evides Waterbedrijf drinkwater voor inwoners van West-Brabant en Midden-Zeeland. De Brabantse Wal is onderdeel van het grensoverschrijdende nationaal park De Zoom-Kalmthoutse Heide. Evides heeft hier 255 hectare natuurgebied in eigendom, waarbinnen de waterwingebieden zijn gelegen.

Het waterbedrijf wil de drinkwatervoorziening voor de lange termijn veiligstellen, in harmonie met de natuur. Martijn Groenendijk, manager Productie Drinkwater bij Evides: 'Goed grondwater is belangrijk voor de natuur en de drinkwaterwatervoorziening. Natuur en drink-

water zijn elkaars natuurlijke partners. Beide hebben baat bij een goede bescherming van het grondwater.'

Waterkwantiteit én -kwaliteit

De natuur op de Brabantse Wal heeft extra aandacht nodig. In de afgelopen decennia is de waterhuishouding er flink veranderd. Groenendijk: 'De uitdaging liep door de gehele waterketen en kent een lange geschiedenis. Zo zijn in het verleden in heidegebied veel naaldbomen aangeplant. Dit zorgt voor meer verdamping van neerslag waardoor minder water de bodem bereikt. Ook ontginning voor landbouw, verstedelijking en de grondwaterwinning hebben de waterstromen beïnvloed. Dit alles had gevolgen voor

zowel de kwaliteit als de kwantiteit van het water in de vennen, de waterlopen en het ondiepe grondwater. Zo'n breed vraagstuk kun je alleen met z'n allen te lijf, vanuit een integrale visie.'

Handen uit de mouwen

Hij vervolgt: 'In 2009 hebben de verschillende partijen in de regio een eerste convenant getekend, met als primaire focus: 'vernatting', meer water vasthouden in het gebied. De stakeholders zijn mét elkaar gaan kijken hoe ze konden bijdragen. Voor Evides was een van de eerste acties: flink minder grondwater onttrekken. Binnen een vergunning van 16 miljoen kuub per jaar onttrekken we op dit moment 10,5 miljoen kuub. De drink-

watervoorziening in het zuidelijke deel van ons voorzieningsgebied konden we borgen door de inkoop van drinkwater bij andere waterbedrijven.'

In juli 2014 tekenden negen partijen een nieuw samenwerkingsconvenant: provincie Noord-Brabant, Evides Waterbedrijf, waterschap Brabantse Delta, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, gemeente Woensdrecht, ZLTO, de grondeigenaar van De Groote Meer en grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide. Naast de twee convenanten zijn er afspraken met de Vlaamse partners. In het nieuwe convenant krijgt het verbeteren van de waterkwaliteit de meeste aandacht.

Hoe is de samenwerking vormgegeven?

Groenendijk: 'In het convenant staat het heel mooi omschreven: 'Partijen werken op basis van vertrouwen, gelijkwaardigheid en verbinden zich aan het gemeenschappelijke doel. De doelen uit het convenant kunnen alleen bereikt worden als partijen (internationaal) samenwerken. Er is met regelmaat bestuurlijk overleg en nog vaker vindt er operationeel overleg plaats tussen de medewerkers van de betrokken organisaties over de verschillende deelprojecten. Geen aparte organisatie dus, gewoon functionele samenwerking tussen de betrokken stakeholders, gericht op resultaat.'

Wat zijn de succesfactoren bij deze ketensamenwerking?

Groenendijk: 'De stakeholders op de Brabantse Wal zijn bij elkaar gekomen onder regie van de provincie Noord-Brabant. Na die eerste stap is het: elkaar leren kennen, elkaars belangen erkennen en een gezamenlijk doel formuleren. Belangrijkste randvoorwaarde voor resultaat is de wil om er samen iets van te willen maken. En daarna: doorpakken! Dus niet blijven vergaderen en plannen maken, maar aan de slag, de hand aan de schep! Bij dit alles is een integrale blik van alle partners essentieel, waarbij je vooral kijkt wat je zélf kunt doen!'

Grensoverschrijdende samenwerking

Groenendijk: 'We hebben met elkaar resultaten geboekt om trots op te zijn. Zo zijn landbouwgebieden omgevormd tot natuur en is venherstel uitgevoerd. Ook is een leiding aangelegd naar het kwetsbare ven De Kleine Meer voor transport van zuiverder water uit een natuurgebied met een wateroverschot. De kroon op het werk wordt een nieuwe transportleiding vanuit een natuurgebied in Vlaanderen naar De Groote Meer die Evides in opdracht van de partners in het najaar van 2016 aanlegt en in de toekomst blijft beheren.'

'Wat de aanpak uitdagend maakt, is dat het gaat om een grensoverschrijdend gebied. De convenantpartners werken nauw samen met een aantal Vlaamse stakeholders, zoals het drinkwaterbedrijf Pidpa, Natuurpunt en het Agentschap voor Natuur en Bos. De integrale aanpak is effectief: het gebied vernat en de waterkwaliteit neemt toe. Er worden planten- en diersoorten waargenomen, die hier al decennia waren verdwenen.'

Hoe past deze samenwerking in de strategie en de bedrijfsvoering van Evides?

Groenendijk: 'Waterwinning doen we altijd in harmonie met de natuur, zoals bij de spaarbekkens in het Nationaal Park De Biesbosch, de bossen in Sint Jansteen en de duinen in Ouddorp en Haamstede. Al onze gebieden beheren we ecologisch. Waar mogelijk geven we de natuur meer ruimte en dragen we bij aan natuurontwikkeling en meer biodiversiteit. Dit draagt ook bij aan de bescherming van de bronnen voor ons drinkwater. Samen met andere partijen werken we aan samenhangend beheer in de natuurgebieden, zodat daar de gewenste natuur zich kan ontwikkelen.'

KWR/RIVM-rapport

'Overschrijding kwaliteits-parameters voor drinkwaterbronnen door mestgebruik'

In de Nederlandse zand- en lössgebieden is het meststoffenbeleid mede bepalend voor de kwaliteit van grondwater als grondstof voor de productie van drinkwater. De onderzoeksinstituten KWR en RIVM publiceerden eerder dit jaar een rapport over de aard en omvang van de problematiek die drinkwaterbedrijven ondervinden als gevolg van bemesting. Auteur dr. ir. Arnaut van Loon (KWR) licht zijn bevindingen toe.

Momenteel voert het ministerie van Economische Zaken de Evaluatie Meststoffenwet uit. Deze evaluatie vormt de basis voor de onderhandelingen tussen de Europese Commissie en het kabinet over de invulling van het Zesde Actieprogramma Nitraatrichtlijn voor de periode 2018-2021. Het KWR/RIVM-rapport over de mestproblematiek geeft een indicatie van de mate waarin de nitraatconcentratie in ondiep grondwater moet worden verminderd, om ervoor te zorgen dat de ruwwaterkwaliteit aan de normen voldoet.

Wat zijn de belangrijkste conclusies van het rapport 'De gevolgen van mestgebruik voor drinkwaterwinning'?

Van Loon: 'Sinds de jaren 90 bestaat er Europees beleid om de mestoverschotten terug te dringen. In Nederland is deze Nitraatrichtlijn succesvol geïmplementeerd in de Meststoffenwet, met een teruggang van nitraat in het ondiepe grondwater van 200 tot ongeveer 50 mg/l. Wij wilden weten of dat ook positieve gevolgen heeft gehad op de problematiek die de drinkwaterbedrijven ondervinden. Uit onze analyse blijkt dat nog steeds tientallen grondwaterwinningen in Oost- en Zuid-Nederland stelselmatig kampen met serieuze mestproblemen. Daarbij zijn er lokale verschillen door specifieke omstandigheden, maar kort gezegd: het beeld is dat mestgebruik nog steeds in 'Hoog-Nederland' leidt tot overschrijding van een aantal kwaliteitsparameters voor drinkwater.'

Waarom zijn deze stoffen een probleem voor de drinkwaterbedrijven?

Van Loon: 'Heel eenvoudig: de wetgever stelt grenzen aan de mate waarin deze stoffen in het opgepompte grondwater en het drinkwater mogen voorkomen. Deze grenzen hebben meestal een gezondheidskundige grondslag. Dus moeten de drinkwaterbedrijven maatregelen nemen om ze uit het drinkwater te houden of voldoende op te mengen. Levert dit onvoldoende resultaat, dan zit er niets anders op dan dure zuiveringen aan het productieproces toe te voegen, of zelfs winningen te verplaatsen. Dat kost veel geld, waardoor drinkwater duurder zou worden voor de consument. Dat willen de drinkwaterbedrijven niet. Bovendien gaat dit in tegen het principe van bronaanpak uit de Kaderrichtlijn Water.'

Normoverschrijdingen in 'Zandregio'

In de studie zijn nitraat, totale hardheid, sulfaat en nikkel indicatoren voor de invloed van meststoffen op de kwaliteit van ruwwater, c.q. grondwater als grondstof voor drinkwaterproductie. In Nederland is ruwweg 50% van de hardheid van het grondwater een gevolg van mestgebruik. Tussen 2000 en 2015 werden in 89 Nederlandse grondwaterwinningen één of meer ruwwaternormen voor deze parameters overschreden. De norm voor hardheid werd in 65 winningen overschreden, die voor nikkel in 25, voor nitraat in 29 en voor sulfaat in 10 winningen. Deze normoverschrijdingen zijn waargenomen in de provincies Gelderland, Overijssel, Friesland, Utrecht, Limburg, Drenthe, Noord-Holland en Flevoland.

In Noord-Brabant worden in de middeldiepe winningen stijgende sulfaatconcentraties waargenomen, maar deze overschrijden nog niet de normen. Van Loon: 'Dit is deels te verklaren door het feit dat het hier gaat om historische verontreinigingen: de vastgestelde normoverschrijdingen zijn een gevolg van de situatie tot enkele decennia geleden. Bij een grondwaterput komt water van enkele jaren tot enkele honderden jaren gemengd naar boven: daar zit dus ook water tussen uit de periode met een hoog mestgebruik, zoals 25 jaar geleden. Toch zien we tot op dit moment nog geen afname van het aantal normoverschrijdingen die voortkomen uit mestgebruik. Ook verwachten we niet dat – bij de huidige mate van uitspoeling – uiteindelijk overal

de gewenste 'goede situatie' wordt bereikt. Wanneer nu geen maatregelen worden genomen, kampen de drinkwaterbedrijven over tientallen jaren nog steeds met de gevolgen van mestgebruik.'

21 winningen gesloten of verplaatst

Alleen voor nitraat is mogelijk sprake van een lichte afname van het aantal normoverschrijdingen. Voor de andere parameters is geen duidelijke trend zichtbaar. Onder andere vanwege de invloed van meststoffen op de grondwaterkwaliteit zijn in het zuiden en oosten van Nederland tot nu toe minimaal 21 winningen gesloten of aangepast, of is daartoe besloten. Deze meest kwetsbare grondwaterwinningen zijn vaak ondiep en bevinden zich vooral in gebieden met een ondergrond van zand of löss. Omdat hier relatief veel jong grondwater wordt opgepompt, kregen ze eerder te maken met de mestproblematiek en komt deze harder tot uiting door de beperkte verdunning met oud grondwater.

Van Loon: 'Tegelijkertijd zien we dat er nu ook in diepere winningen – waar ouder grondwater naar boven wordt gehaald – stoffen worden gevonden die uit mest afkomstig zijn, zoals nikkel. De verwachting is dat de problematiek de komende jaren langzaam maar zeker verder zal doorschrijven richting de diepere winningen.'

Inspanningen drinkwaterbedrijven

De drinkwaterbedrijven op de hoge zandgronden en in het lössgebied werken op

verschillende manieren aan het verkleinen van de gevolgen van het mestgebruik voor de winningen. Zo participeren de bedrijven op de Zandregio in elf samenwerkingsprojecten met boeren, waarbij onder andere maatregelen zijn getroffen om de uitspoeling van meststoffen te verminderen en het mestgebruik te beperken. Ook worden boeren opgeleid om hun bedrijfsvoering te optimaliseren.

Verder wordt de kwaliteitsontwikkeling van grond- en ruwwater bij kwetsbare grondwaterwinningen intensief gemonitord en investeren de drinkwaterbedrijven in ruwwaterprognoses op basis van fysische-chemische modellen. Tot slot worden diverse maatregelen ontwikkeld, zoals het uitbreiden van de zuivering en het bijslaan van putten in nitraatarme (diepere) watervoerende lagen. Deze oplossingen worden achter de hand gehouden om eventuele toekomstige problemen met de ruwwaterkwaliteit te kunnen opvangen.

Omvangrijke problematiek

Van Loon: 'Het hoge stikstofgebruik door de agrarische sector sinds 1960 heeft een aanzienlijk aandeel in de kwaliteitsproblematiek bij de drinkwaterbedrijven. Een landelijk beeld van de mate waarin andere effecten, zoals grondwaterstands dalingen, verzilting en verzuring, hier op dezelfde manier aan bijdragen, ontbreekt. Wel is

duidelijk dat mestgebruik het grootste aandeel heeft in de kwaliteitsproblematiek. De mestproblematiek is voor de drinkwaterbedrijven nog altijd actueel en omvangrijk, en vraagt om een continue inspanning en inzet van middelen om de problemen beheersbaar te houden.'

Toetsing aanpassen

Analyse van gemiddelde nitraatconcentraties in het bovenste grondwater levert aanwijzingen dat kwetsbare drinkwaterwinningen gevoeliger zijn voor mestgebruik dan de Zandregio als geheel. Toetsing van het mestbeleid aan de nitraatnorm uit de Europese Nitraatrichtlijn op basis van het gemiddelde voor de Zandregio leidt daarom niet tot oplossing van de mestproblematiek voor de drinkwaterbedrijven op de uitspoelingsgevoelige zandgronden. Daarom zijn aanvullende maatregelen nodig om op de middellange tot lange termijn de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water te halen en verhoging van de kosten voor drinkwaterproductie te voorkomen.

Wat is het probleem van de huidige toetsing aan de nitraatnorm op basis van het gemiddelde van grote regio's?

Van Loon: 'Er wordt getoetst aan de hand van een ruimtelijke middeling. Doordat de overheid daarbij grote gebieden als één geheel wil beschouwen, kan een gemiddelde ontstaan dat lokale probleemsituaties tekortdoet. En juist op die plaatsen zitten vaak kwetsbare grondwaterwinningen.'

Oplossingen

Mogelijke maatregelen zijn het handhaven of aanscherpen van stikstofgebruiksnormen op het ruimtelijk niveau van intrekgebieden van kwetsbare winningen of een betere handhaving van het mestbeleid in grondwaterbeschermingsgebieden. Bovendien is voortzetting of uitbreiding van al gerealiseerde nitraat-reducerende maatregelen in de intrekgebieden van kwetsbare winningen noodzakelijk, bijvoorbeeld in de vorm van succesvol gebleken samenwerkingsprojecten tussen drinkwaterbedrijven en boeren.

‘DE MESTPROBLEMATIEK IS VOOR
DE DRINKWATERBEDRIJVEN NOG
ALTIJD ACTUEEL EN OMVANGRIJK’

Waterbeeld

Bescherm je drinkwater

Drinkwaterbedrijven Vitens en Oaseo zijn samen met de provincie Utrecht de publiekscampagne 'Bescherm je drinkwater' gestart. Het doel van deze actie is mensen bewust te maken van het feit dat ze hun invloed kunnen hebben op de kwaliteit van het grondwater waarvan hun dagelijkse drinkwater wordt gemaakt. In de provincie Utrecht kunnen mensen levensgrote rietjes in de grond tegenkomen die duidelijk maken dat grondwater gebruikt wordt voor het bereiden van drinkwater. Zaken als onkruid bestrijden met chemicaliën, autowassen op straat en medicijnen door het toilet spoelen kunnen het grondwater vervuilen. Veel mensen die in een grondwaterbeschermingsgebied wonen, blikken daar zelf eigenlijk nooit bij stil te staan.

www.beschermjedrinkwater.nl

Vitens

oaseo
drinkwater

Waterstelling

'Gezien het nationaal belang van drinkwater, verdienen de grote rivieren een beschermde status'

In deze rubriek leggen wij steeds een stelling voor aan drie personen die op de een of andere manier te maken hebben met water en het onderwerp van de stelling.

Dr. Carsten K. Schmidt
Directeur Arbeitsgemeinschaft
Rhein-Wasserwerke e.V., Keulen

'Het doel van de in 2000 ingevoerde Kaderrichtlijn Water (KRW) zou een duidelijke verbetering van de wateren als habitat en als drinkwaterbron moeten zijn. Helaas is de bescherming van het oppervlaktewater volgens de KRW tot nu toe niet gericht op de eisen voor een langdurige bescherming van een hoge drinkwaterkwaliteit. Eén blik op de milieukwaliteitsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen maakt duidelijk dat deze gebaseerd zijn op toxicologische risico's voor de mens en de ecologie, en niet op voorzorgsnormen uit de Drinkwaterrichtlijn, die veel strenger zijn.

Voorkomen is altijd beter dan genezen. Het is zaak vandaag te verhinderen wat morgen niet mag gebeuren. Het voorzorgsprincipe moet tegenover andere politieke belangen worden verdedigd. Er bestaat een maatschappelijke behoefte aan drinkwater dat veilig is voor de gezondheid van de consument én esthetisch aantrekkelijk.

De succesvolle sanering van de Rijn heeft aangetoond dat doelen voor waterbescherming alleen over lange perioden met wettelijk bindende regels, een gemeenschappelijk gedragen bereidheid en voldoende handhaving gerealiseerd kunnen worden. Bovendien moeten voor zulke maatregelen ook de financiële middelen beschikbaar zijn.

De verenigingen van de drinkwaterbedrijven langs de grote Europese riviereengebieden hebben in een gemeenschappelijk 'Europees Riviermemorandum voor de kwaliteitsbewaking binnen de drinkwaterwinning' doelen voor de waterkwaliteit aangegeven. Deze vormen de basis voor een afdoende op het voorzorgsprincipe gerichte waterbescherming vanuit het oogpunt van de drinkwatervoorziening. De daarin geformuleerde streefwaarden kunnen de politieke spelers erbij helpen alle stoffen en probleemgebieden prioriteit toe te kennen, waarbij voor het drinkwater met voorrang maatregelen vereist zijn.

De huidige problemen bij de uitvoering van de KRW laten zien hoe moeilijk het is om een eenmaal ontstane ongewenste toestand weer in het reine te brengen. De redenen voor het gebrekkig realiseren van de doelstellingen lopen uiteen, maar zijn gezien de ervaringswaarden vanuit de Rijn-sanering uiteindelijk niet verrassend. Het ontbreekt aan: wetgevingsinitiatieven en financieringsprogramma's, een geschikt tijds kader en vaak ook aan gemeenschappelijk draagvlak.

Het blijft te hopen dat er in de toekomst in het kader van de herziening van de EU-richtlijnen, in beheersplannen en bij actiestrategieën concreter en doelgerichter rekening wordt gehouden met de drinkwaterbelangen dan tot nu toe het geval was.'

Harry Römgens
Directeur RIWA-Maas

‘Lozingsincidenten die tot het langdurig sluiten van innames van rivierwater voor drinkwaterproductie leiden. Resten van medicijnen en bestrijdingsmiddelen in het water. Steeds lagere afvoeren door klimaatverandering met hogere concentraties van stoffen als gevolg. De vondst – door verbeterde laboratoriumtechnieken – van alsmear meer ‘onbekende’ stoffen. Ziehier de situatie van Maas en Rijn anno 2016 in een notendop. Deze twee rivieren zorgen voor 40% van onze drinkwatervoorziening.

De bescherming van deze drinkwaterfunctie is geregeld in de stroomgebiedbeheerplannen van Maas en Rijn, door de waterlichamen waaruit de onttrekking plaatsvindt aan te wijzen als ‘beschermd gebied’. Zo is ongeveer de helft van de Maas beschermd op Nederlands grondgebied. Dit is volstrekt onvoldoende, als we ons ook nog realiseren dat de waterkwaliteit van de rivier voor 90% bepaald wordt door de waterkwaliteit van de zijrivieren. De medicijnresten die we in de rivier aantreffen, komen voor 80% uit de huishoudens, dus uit gezuiverd rioolwater; in Nederland veelal door lozing op de zijrivieren. In 2015 heeft de lozing van te veel pyrazool (een industriële stof) op een zijrivier van de Maas de drinkwaterbedrijven genoodzaakt de inname van Maaswater maandenlang te stoppen. Dit incident heeft duidelijk gemaakt hoe weinig het regionale waterbeheer rekening houdt met de drinkwaterfunctie van de rivier.

Maar er gloort hoop aan de horizon. De minister van IenM heeft de Delta-aanpak Waterkwaliteit gestart. Er loopt een ketenaanpak geneesmiddelen. De nieuwe regeling voor lozingsvergunningen biedt voldoende mogelijkheden benedenstroomse drinkwaterinnames te beschermen tegen lozingen. Dit alles moet bijdragen aan de bewustwording dat een grote rivier alleen schoon kan worden door emissieverminderingen tot in de haarvaten van het stroomgebied. Geef de rivieren daarvoor in totaal een beschermde drinkwaterfunctie met een daarop afgestemd waterbeheer in de zijrivieren. Alleen door zo zelf het voorbeeld te geven kan daarna aan bovenstroomse landen gevraagd worden hetzelfde te doen.’

‘Nederland ligt niet in een delta: ons land is een delta. Wat begon als kristalhelder water in de bergbekken van de Alpen, het Zwarte Woud en de Ardennen, komt samen in onze Lek, onze Waal, onze Maas. ‘Traag in oneindig laagland’ vindt dat bij ons zijn weg naar zee. Door een weergaloos landschap, met rivierduinen en ooibossen. En als leefgebied en levensbron van vogels en trekvisseren waar ons deltaland zo belangrijk voor is, of weer zou moeten zijn. Onze grote rivieren als Nederlands visitekaartje in de Europese topnatuur.

Daarbij komt natuúrlíjk de strategische betekenis van Rijn en Maas voor de drinkwatervoorziening van de Randstad. Rechtstreeks, via waterleidingduinen of na oeverinfiltratie in de uiterwaarden. Allemaal redenen om alles binnen de winterdijken goed te beschermen. Met voldoende binnendijkse planologische bescherming voor het geval we méér ruimte voor de rivier nodig hebben voor onze veiligheid.

Dus ja, prima stelling, natuurorganisaties en drinkwaterbedrijven zitten wat dat betreft op één lijn: in die blauwe ruggengraat van Rijn en Maas zitten nog hiaten genoeg die om zo’n integrale bescherming vragen.

Maar even belangrijk zijn de zijrivieren en de haarvaten daarachter. Voor zalm en zeeforel, die toch echt bovenin de zijbekken moeten kunnen paaien en opgroeien, maar ook omdat dáár de kwaliteit van ons drinkwater uiteindelijk gegarandeerd moet worden. Dat sluit trouwens goed aan bij de functie die de zijdalen kunnen hebben voor het vasthouden van water en het bufferen van hoge en lage afvoeren. Daarom werken Nederlandse natuurorganisaties samen met groene ngo’s en sportvissers in onze bovenstroomse buurlanden. Met herstel van beekdalen en aanleg van klimaatbuffers dáár, kan natuurwinst worden gehaald met betekenis voor zoetwatervoorziening en waterveiligheid bij ons. In dat opzicht is het mooi dat de regering vlak voor het zomerreces de motie Belhaj/Koşer Kaya overnam om de betekenis van natuurlijke retentie in de Duitse zijbekken van de Rijn nader te onderzoeken. Als natuurorganisaties doen wij mee. Drinkwaterbedrijven: jullie ook? Bescherm de grote rivieren: herstel de haarvaten.’

Paul Vertegaal
Adviseur Water en Natuur,
Natuurmonumenten

Achterspiegel

Een rivier schoonmaken: het kan!

De Rijn was 30 jaar geleden het toneel van één van de grootste Europese milieurampen. Op 1 november 1986 stroomde bij het chemische bedrijf Sandoz bij Basel na een brand enorme hoeveelheden bluswater, vervuild met gewasbeschermingsmiddelen, de rivier in. De gevolgen waren niet te overzien: het Rijnwater kleurde over honderden kilometers rood door de chemicaliën en van Basel tot de Lorelei in Duitsland was er geen levende vis meer te bekennen.

Dit was een keerpunt in de milieu- en waterbescherming in het Rijnstroomgebied. De betrokken Europese landen spraken in het Rijnactieprogramma af alles in het werk te stellen om de rivier weer schoon te maken. Die eensgezindheid had effect: al in 1996 kon de eerste zalm worden uitgezet. In 2014 won de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn (ICBR) nog de prestigieuze Thiess International RiverPrize, vanwege het grote succes bij de bescherming van de rivier.

Want het Rijndossier is een succes: de waterkwaliteit is verbeterd, onder andere doordat puntlozingen van de meest prioritaire stoffen met 70 tot 100% zijn verminderd. Verder zijn inmiddels vrijwel alle steden en gemeenten langs de rivier aangesloten op een riool. Het aantal ongevallen met watergevaarlijke stoffen is afgenomen. Ook de fauna is er weer bijna bovenop: van de 64 vissoorten die hier ooit leefden, ontbreekt alleen de steur nog. Maar we zijn er nog niet: zo worden de KRW-kwaliteitsdoelen nog steeds niet gehaald. Er is dus werk aan de winkel!

